

De Vrienden van de Plantentuin Gent

Tuinreis Hampshire Dorset 2012

De Vrienden van de Plantentuin Gent

Driemaandelijks tijdschrift

Jaargang 31 - nr. 2 - juni 2012

ISSN 0777 - 8821

Inhoud

Bestuur 2012	p. 46
Redactioneel	p. 47
In memoriam onze eerste voorzitter, Prof. Van der Veken	p. 49
Colofon	p. 51
Tradescantia virginiana L.	p. 53
Rotstuin looplijst	p. 67
Tien jaar later: Plant-Rock	p. 76
Plant van de maand = Sempervivum	p. 96
Lidgeld 2012	p. 99
Activiteiten en uitstappen	
Gentse feesten in de Plantentuin	p. 89
Planten in de Zoo !	p. 91
Op wereldreis in een groentetuin	p. 93
Paddenstoelen in de Gulke Putten, en B&B in de tuin van Maurice	p. 94
Thema's van rondleidingen in de Plantentuin	p. 98
De Vrienden bouwen een feest in de Plantentuin	p. 100

Bestuur 2012

Voorzitter

Paul Goetghebeur
Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
tel. 09-264 5055
fax 09-264 5073
Paul.Goetghebeur@telenet.be

Secretaris

Ferdinand Cobbaut
Fuchsiasstraat 105, 9000 Gent
tel. 0497-848882
Ferdinand.cobbaut@advalvas.be

Penningmeester

Léonard Cobbaut
Willy Maststraat 51, 9032 Wondelgem

Leden

Harald Evrard, 9050 Gentbrugge
Cyrilla Gillis, 9940 Evergem
Hilde Mortier, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Karel Reusens, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Marie-Stéphanie Samain, 9820 Merelbeke
Frank Schautteet, 9000 Gent

Website

<http://www.plantentuin-gent.be> (Vrienden)
<http://www.plantentuin.ugent.be> (Plantentuin)

Bankrekening: IBAN- BE21 0011 1921 5403 / BIC- GEBABE33

De Plantentuin is open:

De tuin en de publieksskassen (Victoriakas, tropische kas en subtropische kas) zijn dagelijks gratis toegankelijk. Tijdens werkdagen kun je er terecht van 9 tot 16.30 u; op zaterdag, zon- en feestdagen van 9 tot 12 u.

De succulentenkas is open op zondagvoormiddag van 11 tot 12 u.

Titelblad: foto rotstuin, Plantentuin, UGent

Leden ex officio

Prof. Dr. Paul Goetghebeur
Directeur, Plantentuin

Ing. Chantal Dugardin
Hortulana, Plantentuin
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

Redactioneel

Laten we starten met een droeve gebeurtenis, het afscheid van onze eerste voorzitter, Prof. Van der Veken, die overleden is op 7 mei. In dit nummer kan u een impressie lezen van een van zijn leerlingen, ondergetekende.

En inderdaad, de tijd vliedt, quasi onmerkbaar wanneer we zelf actief in het leven staan. Maar kijk even terug in fotoalbums, digitaal of uitgeprint, en dan merken we het onstuitbare vooruitschrijden van de tijd.

Concreet, in het geval van dit tijdschrift, 2012 is reeds het tiende jaar dat Karel Reusens de functie van coördinator op zich heeft genomen, en met verve zou ik stellen. Meer bepaald, na het verschijnen van een noodnummer onder de verantwoordelijkheid van Ferdinand Cobbaut, is vanaf het juni-nummer 2003 elke aflevering door Karel samengesteld, voorzien van poten en oren, naar de drukker "gebracht" (recent onder digitale pdf-vorm), en onder geprinte vorm naar de Plantentuin teruggebracht voor het klaarmaken tot versturing. Mijn (persoonlijke) en onze (verenigingswijze) uitdrukkelijke dankbetuigingen voor deze prestatie zijn hier op hun plaats : io vivat, Carolus !

Bij uw vernieuwd bezoek aan de Plantentuin zal u merken dat de werken aan de afdeling Systematiek Tweezaadlobbigen eindelijk tot een (goed) einde zijn gebracht, na jarenlange omvorming tot pelouse-achtige onderdelen en semi-permanente wachtbedden.

Een deel van de hokken is reeds heraan geplant, andere delen zullen volgen in de loop van het najaar. De eerder extreme weersveranderingen tijdens dit voorjaar hebben wel wat moeilijkheden veroorzaakt bij onze jonge aanplant, maar het merendeel blijkt toch goed stand te houden.

In een van de nummers van volgend jaar (dus na de herfstelijke aanplantessie) krijgt u in dit tijdschrift een overzicht en bespreking van de Nieuwe Classificatie, gebaseerd op de publicaties van de APG-groep.

Tot slot wil ik hier uw aandacht vragen voor onze komende activiteiten (noteer deze in uw agenda, waarvoor onze dank !)

Tijdens de Gentse Feesten zullen de Gidsen van de Plantentuin opnieuw een reeks thematische wandelingen voor u verzorgen, helemaal gratis. Breng uw burens en vrienden en familie mee, deze wandelingen zijn bijzonder interessant en heel erg leerrijk. Elk jaar ervaren we hoe gering de plantkundige kennis is bij de "doorgesneden" deelnemer. Hier krijgt u op een enthousiasmerende en speelse manier inzicht in de boeiende wereld van de planten !

Eind augustus volgt een botanische rondleiding doorheen de Zoo van Antwerpen (dit is geen vergissing, lees meer op de bewuste pagina !).

En eind september volgt dan een paddenstoelenkennismaking in een van Vlaanderens oudste natuurrreservaten, samen met een wandeling doorheen de somptueuse vaste-plantenborders in de Tuin van Maurice. Komt dat zien !

Vergeet ook niet de gratis rondleidingen te noteren, elke eerste zondag van de maand, met thematische en/of algemene wandelingen, uitermate geschikt voor uw eerste kennismakingen met onze buitengewone Plantentuin...

Uw redacteur,

Paul Goetghebeur

In memoriam onze eerste voorzitter, Prof. Van der Veken (1928-2012)

Mijn leven hier aan de universiteit Gent is onlosmakelijk verbonden met de persoon van Prof. Van der Veken. Dit *in memoriam* is bijgevolg ook opgesteld als een verloop van onze gemoedelijke relatie.

Mijn eerste kennismaking met onze Prof was tijdens het academiejaar 1972-1973, waarbij ik als student diverse botanische cursussen volgde, waarvan ik me de titels echt niet meer kan herinneren. Maar 't was veel, en zeer divers, en we leerden de wereld kennen, en alle planten die daarop groeiden...

In juli 1973, net na de proclamatie van de eerste licentie, en meer bepaald diezelfde namiddag vertrokken we op reis naar Turkije, in het kader van een biologische exploratie van Mediterrane meren en omgevende vegetatie. Ik had toen geen rijbewijs, en kreeg daarom als taak om een dagboek bij te houden van onze expeditie, en eigenlijk was dat best een leerrijke ervaring. Dank u, Prof !

Tijdens mijn tweede licentie kreeg ik de gelegenheid om de nieuwe eerste licentie te begeleiden gedurende hun stage aan de kust, op informele basis als student-begeleider. Ondenkbaar in deze formele tijden, maar toen onschatbaar als educatieve vorming. Dank u, Prof !

De oprichting van de vereniging "De Vrienden van de Plantentuin" na de zomer 1982 (gestart met de verkoop steunkaarten tijdens de Gentse Feesten), die ging helaas aan mij voorbij. Onze Prof heeft zijn medewerkers vaak gespaard van extra besognes, die hij dan zelf op zich nam. Dank u, Prof !

In december 1982 verscheen dan nummer 1 van jaargang 1 (het enige nummer van de eerste jaargang) van een nieuw tijdschrift, "De Vrienden van

de Plantentuin Gent”, onder de redactie van Marcel Plus, de gangmaker van de nieuwe vereniging.

In maart 1989 werd Marcel Plus wegens ziekte opgenomen in een kliniek, en de afwerking van het nieuwe maartnummer kwam in het gedrang. Onze Prof heeft er toen op aangedrongen dat ik als dienstdoend redacteur tijdelijk deze taak van Marcel Plus zou overnemen. Ik heb dat nummer terug doorbladerd, en daar staat een redactieraad opgesomd : Prof. Van der Veken, Marcel Plus, Paul Goetghebeur, Jan Lenaerts. Ondergetekende is momenteel de enige overlevende van dit quatro.

Onze Prof gaat op emeritaat in 1993, en in het najaar 1993 wordt een groot feest georganiseerd in de Plantentuin, met de aanwezigheid van honderden oud-studenten. Tijdens de vele toespraken wordt de belangrijke rol van Prof. Van der Veken uitvoerig belicht. Opnieuw : dank u, Prof !

In het najaar van 1997 komt het bestuur van de vereniging samen, en onze Prof stelt voor om mij als nieuwe voorzitter van De Vrienden van de Plantentuin aan te duiden. Ik ben enigszins verrast, maar het bestuur wordt overtuigd van zijn argumentatie, wegens een aanstaande en risicovolle reis naar Nieuw-Guinea. De aanduiding van een voorzitter is trouwens nog altijd niet strikt omschreven, wellicht kenmerkend voor een feitelijke vereniging.

In de loop van de volgende jaren merken we een geleidelijk uitdoven van zijn betrokkenheid, en pas veel later wordt het duidelijk dat lichamelijke beperkingen hierbij een belangrijke rol spelen. Mag ik stellen dat het verlossende einde aan deze uitputtingsslag komt op 7 mei 2012.

We hebben samen met veel Vrienden van de Plantentuin op 14 mei een laatste groet gebracht aan onze Prof tijdens een sobere afscheidsdienst in de sobere kerk van Zwijnaarde-dorp.

Ik wil hier graag een kenmerkend stukje citeren uit het afscheidswoord op het doodsprentje.

*Al wat groeit en bloeit
was voor jou steeds opnieuw
een bron van vreugde,
een bron van kennis
waar je je levenstaak van gemaakt hebt
ze te verwerven en te delen met anderen*

Ten laatste : dank u, Prof !

Paul Goetghebeur

(tweede) voorzitter van De Vrienden van de Plantentuin Gent

De Vrienden van de Plantentuin Gent

Driemaandelijks tijdschrift

Jaargang 31 - Nummer 2 - juni 2012 ISSN 0777- 8821

Redactie en lay-out

Redacteur: Paul Goetghebeur. Coördinator: Karel Reusens.

Aan de samenstelling van dit nummer hebben meegewerkt: Paul Goetghebeur, Karel Reusens, Bernard Symoens.

Onze welgemeende dank gaat ook uit naar alle vrijwillige medewerkers die zorgden voor plooi-, kleef-, en transport-activiteiten, die het verschijnen van het vorige nummer mogelijk hebben gemaakt.

© De Vrienden van de Plantentuin Gent, 2012

Overname van artikels is alleen mogelijk ná schriftelijke toestemming van de redacteur.

COLOFON

Agenda 2012

Juli

- Zo 1 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin: "algemene rondleiding in het Gents dialect"
- Zo 15 Begin Gentse Feesten in de Plantentuin (zie programma op pagina 89)

Augustus

- Zo 5 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin
- Za 25 10u Planten in de Zoo

September

- Zo 2 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin: "hoe planten overwinteren?"
- Zo 9 13u45 Op wereldreis in een groentetuin
- Zo 30 9u30 Paddenstoelen in de Gulke Putten en tuin Maurice Vergote

Oktober

- Zo 7 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin: "vruchten in de herfst"
- Za 13 De Vrienden bouwen een feest in de Plantentuin

November

- Zo 4 10u Gratis rondleiding in de Plantentuin:

December

- Za 8 14u30 Algemene Vergadering

Duizenden muggen
onder de linden, dansend
een kort leven lang.

Jaap Zeilstra 1983

TRADESCANTIA VIRGINIANA L.

Tradescantia is een genus waarvan ongeveer 70 soorten bekend zijn. Ze zijn inheems op het Amerikaanse continent, met een verspreidingsgebied dat zich uitstrekt van het zuiden van Canada tot het noorden van Argentinië. Ze groeien in verschillende klimaatzones wat, samen met de soms opvallende bladkleur en bloeiwijze, ervoor zorgt dat een aantal van deze soorten terug te vinden zijn in tuinen of in huis gehaald worden als kamerplant. Denk bijvoorbeeld aan *Tradescantia zebrina* met het gestreepte blad of *Tradescantia pallida* met paarse bladeren. In dit artikel gaat het echter in de eerste plaats over *Tradescantia virginiana* L., die bij ons met de toepasselijke naam Eendagsbloem een veel gebruikte vaste tuinplant is. De bladeren zijn smal, spits en langwerpig; de bloemtrossen produceren bloemen die telkens in opeenvolging één dag bloeien, met drie kroonbladen en zes meeldraden met gele helmknoppen. In tuinen vindt men wel meestal cultivars, kruisingen van *T. virginiana* en andere soorten, met witte, rose, paarse of blauwe bloemen. Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van *T. virginiana* is te vinden in de oostelijke staten van de V.S.

Tradescantia virginiana was de eerste soort die in Europa bekend werd. Dit gebeurde in het begin van de 17de eeuw toen de plant (tussen veel andere nieuwe planten) aangetroffen werd in Virginia, in die tijd een Engelse kolonie. Er waren al pogingen geweest in de 16de eeuw om zich in dit gebied te vestigen, maar dit mislukte. Pas vanaf 1607 kan men spreken van een permanente nederzetting die dan als naam Jamestown kreeg. Hoewel overleven de eerste zorg was van de kolonisten, was er toch ook aandacht voor de omringende natuur. De berichten over de heel bijzondere flora in dit deel van de wereld, die sterk verschilde met wat men toen in Europa aantrof, wekte de belangstelling van natuurhistorici en plantenliefhebbers. Geleidelijk kwamen de nieuwe Amerikaanse planten in Engeland en verder in Europa terecht. Ze werden dan bestudeerd en beschreven, waarbij deze onbekende soorten een eigen naam moesten krijgen. Daarbij werd dikwijls uitgegaan van de gelijke-

nis met andere, reeds bekende planten. Zo ook *Tradescantia* die aanvankelijk beschreven werd onder de namen *Ephemerum*, *Phalangium* en *Allium*.

Dit gaat terug op de publicatie waarin deze plant voor het eerst voorgesteld werd: *Paradisi in Sole Paradisus Terrestris* (1629) van John Parkinson. De tekst (p. 152) is geschreven in een gezapig oud-Engels en spreekt, samen met de begeleidende illustratie, zeker tot de verbeelding. Omwille van de informatie over de manier waarop de plant in Engeland terecht kwam en de naamgeving is het interessant om Parkinson (1567-1650) hier zelf aan het woord te laten:

“Phalangium Ephemerum Virginianum Joannis Tradescant.

The soon fading Spider-Wort of Virginia or Tradescant his Spider-Wort. This Spider-wort is of late knowledge, and for it the Christian world is indebted unto that painfull industrious searcher, and lover of all natures varieties, John Tradescant (sometimes belonging to the right Honourable Lord Robert, Earle of Salisbury, Lord Treasurer of England in his time, and then unto the right Honourable the Lord Wotton at Canterbury in Kent, and lastly unto the late Duke of Buckingham) who first received it of a friend, that brought it out of Virginia, thinking it to bee the Silke Grasse that groweth there, and hath inparted hereof, as of many other things, both to me and others; the description whereof is as followeth:

From a stringie roote, creeping farre under ground and rising up againe in many places, springeth up diverse heads of long folded leaves of a grayish over-worne greene colour, two or three for the most part together, and not above, compassing one another at the bottome, and abiding greene in many places all the Winter; otherwhere perishing, and rising anew in the Spring, which leaves rise up with the great round stalke, being set thereon at the ioynts, usually but one at a ioynt, broad at the bottome where they compasse the stalke, and smaller and smaller to the end: at the upper ioynt, which is the toppe of the stalke, there stand two or three such like leaves, but smaller, from among which breaketh out a dozen, sixteene, or twenty, or more round

green heads, hanging downe their heads by little foot-stalkes, which when the flower beginneth to blow open, groweth longer, and standeth upright, having three small pale greene leaves for a huske, and three other leaves within them for the flower, which lay themselves open flat, of a deepe blew purple colour, having an umbone or small head in the middle, closely set about with six reddish, hairy, or feathered threeds, tipt with yellow pendants: this flower openeth it selfe in the day, & shutteth usually at night, and never openeth againe, but perisheth, and then hangeth downe his head againe; the greene huske of three leaves, closing it selfe againe into the forme of a head, but greater, as it was before, the middle umbone growing to bee the seede vessell, wherein is contained small, blackish, long seede.

Seldome shall any man see above one, or two at the most of these flowers blowne open at one time upon the stalke, wherby it standeth in flowring a long time, before all the heads have given out their flowers.

The Place: This plant groweth in some parts of Virginia, and was delivered to John Tradescant.

The Time: It flowreth from the end of May untill July, if it have had greene leaves all the Winter, or otherwise, untill the Winter checke his luxuriousnesse.

The Names: Unto this plant I confesse I first imposed the name, by considering duely all the parts thereof, which untill some can finde a more proper, I desire may still continue, and to call it *Ephemerum Virginianum* Tradescanti, John Tradescante's Spider-wort of Virginia, or, *Phalangium Ephemerum Virginianum*, The soone fading or Day Spider-wort of Virginia.

The Vertues: There hath not beene any tryall made off the properties since wee had it, nor doe we know whether the Indians have any use thereof."

Ongetwijfeld een suggestieve beschrijving van de Eendagsbloem, maar het zijn vooral enkele details in de tekst die uitnodigen om verder te zoeken. In de eerste plaats de naam John Tradescant, naar wie de plant later zou genoemd worden door Linnaeus. Hoewel de naam *Tradescantia* eigenlijk ter ere

van twee personen gekozen werd, nl. John Tradescant the Elder en John Tradescant the Younger. Vader en zoon dus, maar hier is het in de eerste plaats John Tradescant senior (c. 1570-1638) naar wie Parkinson verwijst. Zoals blijkt uit de tekst van Parkinson en ook elders in zijn *Paradisi*, waren hij en Tradescant zeer goede vrienden die regelmatig planten uitwisselden. Beiden hadden in Londen immers een tuin met veel exotische planten, onder andere afkomstig uit Virginia. Maar John Tradescant sr. is zelf nooit in Virginia geweest. De Eendagsbloem werd hem volgens Parkinson bezorgd door een vriend. Jammer genoeg wordt de naam van deze vriend niet vermeld. Als we de datum van invoer (1629) in aanmerking nemen, is het goed mogelijk dat het om George Sandys gaat. Hij verbleef in Virginia tussen 1621 en 1631, correspondeerde met John Tradescant en stuurde hem ook planten. Net als Tradescant was hij verbonden met de Virginia Company die de kolonisatie van Virginia organiseerde. Sandys die omschreven wordt als schrijver en reiziger was ook penningmeester van de Virginia Company en vestigde zich effectief voor 10 jaar in de kolonie. Tradescant sr. investeerde geld in de Virginia Company, wellicht in de hoop op opbrengst later, en intussen op de ontvangst van nieuwe Amerikaanse planten. Sandys was trouwens niet zijn enige contact in Virginia.

De carrière van John Tradescant sr. laat zich samenvatten als een opeenvolging vanaf 1610 van betrekkingen in dienst van aristocratische werkgevers. Eerst te Hatfield bij Robert Cecil, first Earl of Salisbury. Na diens overlijden werkte hij nog in Hatfield tot 1614 voor zijn zoon William. In 1615 ging hij werken voor Edward, Lord Wotton in Canterbury. Tot 1623 wanneer hij opgeroepen werd om te werken voor George Villiers, first Duke of Buckingham. Dit tot de dood van de hertog in 1628. Het is niet zo duidelijk in hoeverre Tradescant zelf tuinwerk uitvoerde. Uit bewaarde rekeningen blijkt dat hij eerder een superviserende rol had bij aanleg en beplanting van de verschillende tuinen. Dezelfde rekeningen vertellen tevens dat hij door zijn werkgevers meermaals op pad gestuurd werd om planten te vinden, met vooral aandacht voor fruitbomen, in de Nederlanden en Frankrijk. Tussendoor kreeg hij ook de gelegenheid om deel te nemen aan expedities naar

Rusland en de Levant. In 1630 werd hij dan tenslotte koninklijk tuinier onder Charles I, met als titel "Keeper of the Gardens, Vines and Silkworms at Oatlands Palace". Deze positie behield hij tot zijn overlijden in 1638 toen zijn zoon hem als koninklijk tuinier opvolgde. Hoewel John Tradescant junior niet rechtstreeks betrokken was bij de invoer van *Tradescantia virginiana*, moet toch vermeld worden dat hij wel naar Virginia reisde (1627-1638). Hij bracht zaden van talrijke nieuwe planten naar Engeland, waarbij de bekendste wellicht *Liriodendron tulipifera* was.

John Tradescant sr. verzamelde niet alleen planten, maar ook allerhande "curiositeiten" die hij tijdens zijn reizen gevonden had, of via zijn vele contacten verworven had. Deze bracht hij onder in een groot huis in South Lambeth. Deze collectie bevatte opgezette vogels, vissen en andere exotische dieren, munten, archeologische objecten, gesteenten, enz. Het samenstellen van zo'n rariteitenkabinet was in die tijd een modetrend die ook elders in Europa navolging kende. Maar John Tradescant stelde de collectie open voor het publiek en dit wordt beschouwd als het eerste museum in Engeland, met de naam *Musaeum Tradescantianum* (nu bevindt de collectie zich in het Ashmolean Museum in Oxford). In 1656 verscheen door de zorg van John Tradescant jr. een catalogus van deze collectie, met inbegrip van de planten in de aangrenzende tuin. In die lijst staat zoals te verwachten ook *Tradescantia virginiana*, maar dan onder de naam die Tradescant voor deze plant gebruikte, nl. *Phalangium virginianum*. Naam die reeds gebruikt werd in de handgeschreven lijst van planten die hij ontving tussen 1629 en 1633, toegevoegd aan zijn eigen exemplaar van de *Paradisi in Sole Paradisus Terrestris* van John Parkinson. En nogmaals in de gepubliceerde catalogus van zijn tuin in 1634. Uit deze lijsten blijkt dat John Tradescant sr. heel wat exotische planten ontving, hoewel het niet allemaal nieuwe introducties waren. Volgens Parkinson was de plant uit Virginia die Tradescant hem schonk wél een nieuwe introductie, en hij suggereerde twee namen: *Ephemerum Virginianum Tradescanti* of *Phalangium Ephemerum Virginianum*.

Beide namen zijn in één of andere combinatie terug te vinden in publicaties na de *Paradisi* van Parkinson. Tot het ogenblik dat Linnaeus de naam *Tradescantia* publiceerde. Eerst in zijn *Systema Naturae* (1735) waar in het schema voor *Regnum Vegetabile* onder *Hexandria Monogynia* de naam *Tradescantia* Rp. staat, met daarnaast in cursiefletter het synoniem *Ephemerum* T. Zelfde vermelding in *Genera Plantarum* (1737, 1742): *Tradescantia* Rupp., *Ephemerum* Tournef. Dan in zijn *Hortus Cliffortianus* (1738), en tenslotte in de *Species Plantarum* (1753, Vol. 1, p. 288) waarmee de naam *Tradescantia virginiana* voor de toekomst vastgelegd werd. In de *Hortus Cliffortianus* geeft Linnaeus een overzicht van de tot dan toe gebruikte namen bij andere auteurs. Bijvoorbeeld *Ephemerum virginianum* joh. Tradescanti bij Leonard Plukenet (*Almagestum*, 1696); *Ephemerum virginianum, flore caerulea majori* bij Joseph Pitton de Tournefort (*Institutiones Rei Herbariae*, 1700); *Ephemerum phalangoides* bij Robert Morison (*Plantarum Historiae Universalis Oxoniensis*, 1699); *Phalangium Virginianum Tradescanti* bij John Ray (*Historia Plantarum Generalis*, 1693); *Allium sive Moly virginianum* bij Caspar Bauhin (*Pinax Theatri Botanici*, 1623). Vooral de verwijzing naar de auteur die als eerste de naam *Tradescantia* voorstelde is hier interessant: *Tradescantia sive Ephemerum virginianum* Rupp. jen.

Het gaat om Heinrich Bernhard Ruppius (1688-1719), een Duits plantkundige, die de naam *Tradescantia* publiceerde in zijn *Flora Jenensis* (1718). Deze *Flora* van H.B. Rupp kende nog andere, aangevulde uitgaven (1726, 1745) waarbij dan opnieuw verwezen werd naar de synoniemen voor dezelfde plant, gebruikt door andere auteurs. In dit geval ook Parkinson en zijn *Paradisi in Sole Paradisus Terrestris*. Daarmee zijn we terug bij het uitgangspunt toen de namen *Phalangium* en *Ephemerum* voor het eerst voorgesteld werden voor de Eendagsbloem uit Virginia. Het buitenbeentje in al die lijstjes is de naam *Allium sive Moly virginianum*, gekozen door Caspar (of Gaspard) Bauhin in zijn *Pinax Theatri Botanici* van 1623 (niet in de eerste editie van 1596). Een wat ongewone keuze die destijds reeds de wenkbrauwen deed fronsen. Zoals blijkt in de *Herball* van John Gerard (1633 en 1636), aangevuld en ge-

corrigeerd door Thomas Johnson, waar bij een houtsneede van *Phalangium Virginianum* Tradesc. gezegd wordt:

“By Mr. Parkinson, who first hath in writing given the figure and description thereof... Bauhin hath described it at the end of his Pinax, and very unfitly termed it *Allium sive Moly Virginianum*.”

Nochtans was C. Bauhin (1560-1624) op de hoogte van de naam *Phalangium Virginianum*, zoals de tekst in zijn Pinax aantoonst bij een korte beschrijving van *Allium sive Moly Virginianum*:

“... Hoc Phalangii Virginiani nomine Lutetia ex horto Jo. Robini, D. Georgius Spörlinus Basileensis, Medicinae candidatus, in hoc studio versatissimus, una cum aliis multis, Anno 1622 misit.”

Dit is een toegevoegde tekst achteraan de 1623 editie van de *Pinax*, echter zonder illustratie. Bauhin zegt hierin trouwens niet dat de plant zelf hem onder één of andere vorm bezorgd werd. Wel dat de naam van deze plant hem door Georgius Spörlinus gestuurd werd. Deze was stadsgenoot van Bauhin (Basel) en tevens kandidaat in de medicijnen, met volgens Bauhin ervaring wat betreft plantennamen. In die tijd was de kennis van planten een belangrijk onderdeel van de studie in de medicijnen. Blijkbaar bezorgde Spörlinus hem vele andere namen uit de tuin van Jo. Robin in Parijs (Lutetia). In de *Pinax* was het Bauhin vooral te doen om de namen. Hij probeerde orde te scheppen in de chaos van naamgeving die er toen heerste. Hij wou hierbij zo volledig mogelijk tewerk gaan en alle toen bekende namen en synoniemen in kaart brengen, en tegelijk een aantal zelf gekozen namen voorstellen. Het is niet zeker dat Bauhin zelf de plant gezien heeft. Wellicht werd de korte beschrijving van de plant hem eveneens bezorgd door Spörlinus. Hij werd vermeld in een lange lijst van personen bij het begin van de *Pinax* onder de titel “Nomina eorum qui plantas vel semina communica-

runt", of "Degenen die hebben gedeeld in de namen van de planten of de zaden van..."

Jo. Robin staat voor Jean Robin (1550-1629). Hij was koninklijk tuinier en tevens "botaniste du roi" in dienst van Henri IV en Louis XIII met onder andere de zorg voor de tuin van het Louvre. Hij legde ook zelf een tuin aan vol exotische planten die hij via zijn talrijke contacten binnen en buiten Europa ontving. Op zijn beurt stuurde hij regelmatig planten naar anderen, bijvoorbeeld naar John Tradescant sr. met wie hij bevriend was. Een eerste contact had plaats in 1611 toen Tradescant in Parijs verbleef op zoek naar planten voor zijn werkgever. In 1625 was hij weer in Parijs, maar tussendoor en nadien werden er talrijke planten en/of zaden uitgewisseld. Onder andere planten uit Amerika. Niet alleen uit Virginia maar ook afkomstig van Canada, waar de Fransen vanaf 1534 probeerden een kolonie te vestigen. Het is dus niet verrassend dat Bauhin deze rijke collectietuin van Jean Robin in Parijs ter sprake brengt. Net als de tuin van Tradescant was die ook elders in Europa bekend. Wat wel vragen oproept is de datum die Bauhin geeft wat betreft de ontvangst van de naam en dus de aanwezigheid van de plant in de tuin van Jean Robin (1622).

Algemeen wordt 1629 als datum voor de invoer van *Tradescantia virginiana* L. gegeven. Dit is gebaseerd op de publicatiedatum van de *Paradisi in Sole Paradisus Terrestris* van John Parkinson waarvan men aanneemt dat dit de eerste voorstelling is van deze plant. Toch hoeft dit geen tegenstrijdigheid te zijn, want als we teruggrijpen naar de tekst van Parkinson en aandacht hebben niet alleen voor wat hij wél schrijft maar ook voor wat hij niét schrijft, dan valt het op dat hij niets zegt over het tijdstip waarop John Tradescant sr. de plant ontving van een vriend uit Virginia, en ook niet wanneer hijzelf, Parkinson, de plant kreeg. Dit kan betekenen dat de plant al een aantal jaren in de tuin van Tradescant stond en misschien al vóór 1622 door Tradescant naar Parijs gestuurd werd en op die manier in de tuin van Jean Robin terecht kwam. Dit is natuurlijk louter speculatief en zou het beter zijn de voorzichtige formulering van de *Hortus Kewensis* (1810-1813) over te nemen: "Introduced before 1629". Hoewel het in dit geval eerder een overweging

zou kunnen zijn in verband met het lange voorbereidingswerk van een publicatie als de *Paradisi in Sole Paradisus Terrestris*. Hoe dan ook lijkt 1629 als invoerdatum niet erg waarschijnlijk, en moet dit vroeger gebeurd zijn.

Maar daarmee is het verhaal omtrent de Eendagsbloem of *Tradescantia virginiana* nog niet ten einde. Er is meer! In *The Art of Botanical Illustration* van Wilfrid Blunt en William T. Stearn (1950 en herziene editie van 1994) wordt verteld dat *Tradescantia virginiana* reeds afgebeeld werd in de tweede helft van de 16de eeuw in een verlucht handschrift. Het betreft een gebedenboek gemaakt voor Hertog Albrecht V van Beieren. De miniatuurschilder die de prachtige, levensechte afbeeldingen van bloemen en kleine dieren (vooral insecten) toevoegde was Joris of Georg Hoefnagel (1642-1600 of 1601). Hij was geboren in Antwerpen als zoon van een diamanthandelaar. Gezien zijn talent voor tekenen en schilderen kon hij zich in die richting vervolmaken. Hij reisde veel, maar de chronologie van zijn verplaatsingen wordt niet altijd op dezelfde manier gegeven. Na Spanje, Frankrijk en Engeland, reisde hij in 1577-1578 naar Italië, samen met zijn vriend Abraham Ortelius. De reis verliep via Augsburg en München. In Augsburg was hij te gast bij de Fuggers, een bankiersfamilie, van wie hij een aanbevelingsbrief kreeg voor hertog Albrecht V in München. Daar kreeg hij een rondleiding in de rijke kunstcollectie van de hertog. Hij kreeg tevens de gelegenheid om eigen werk aan de hertog te tonen, en Albrecht V vroeg hem om na zijn Italiëreis voor hem te komen werken. In 1578 trad Joris Hoefnagel dan in dienst van de hertog van Beieren.

Eén van zijn opdrachten was dus het verluchten van een gebedenboek. De informatie hierover is terug te vinden in een tekst van Sebastian Killermann: "Die Miniaturen im Gebetbuche Albrechts V von Bayern (1574): Ein Beitrag zur Geschichte der Insekten- und Pflanzenkunde" (1911). Killermann wijdt een apart hoofdstuk aan de door Hoefnagel afgebeelde exotische, vooral Amerikaanse planten. Daarbij dus een *Tradescantia virginiana*:

“Als letzte der Pflanzen, die unser Gebetbuch schmücken, stelle ich die Tradescantie (*Tradescantia virginica* L.) vor. Wir finden ihr ausgezeichnetes Bild auf zwei Blättern (fol. 68 und 130). Sie breitet 3 Perigonblätter aus, für die der Maler blaue und dann rote Töne gewählt hat, und streckt zwischen ihnen weisse, bezw. goldgelbe Staubfäden hervor. Ihre Zahl ist nicht normal, nämlich mehr als 6, wie das für monokotyle Pflanzen die Regel wäre. Von der Dolde ist immer nur eine Blüte aufgeblüht, die anderen befinden sich im Knospenzustand. Die Blätter sind grasartig, 9-10 nervig, das oberste länger als das Blütenstielchen. So ist die Pflanze augenscheinlich die obengenannte aus Virginien stammende Art, vielleicht mit ihren beiden Gartenvarietäten. Keiner der Pflanzenväter des 16. Jahrhunderts kennt diese Blume. Zuerst wird sie von Parkinson (1629) genannt...”

De andere Amerikaanse planten die Joris Hoefnagel afbeeldde in dit boek zijn: Tabak, Nachtschone (*Mirabilis*), Pronkwinde (*Ipomoea*), Kapucijnen (*Tropaeolum*) en Afrikaantjes (*Tagetes*). Allemaal planten ingevoerd in Europa vóór 1600 vanuit Mexico en Peru, via Spanje en Portugal. Dat waren trouwens niet de enige planten uit de Nieuwe Wereld die toen al overgebracht werden. Denk bijvoorbeeld aan maïs, ananas, tomaat, aardappel... Als zo'n nieuwe plant Europa bereikte, kreeg die veel aandacht en werd dikwijls door meer dan één auteur besproken en afgebeeld in kruidenboeken of andere werken over planten. Voor zover kon nagegaan worden is er echter geen enkele afbeelding of beschrijving van *Tradescantia* te vinden in plantenboeken vóór 1600. Dit wordt bevestigd door S. Killermann. Bovendien wordt in publicaties van de 17de eeuw en later nergens verwezen naar oudere auteurs in verband met deze plant. Intussen blijft het een feit dat Hoefnagel de plant tot twee maal toe afbeeldde in het gebedenboek, hoewel enkel gedeeltelijk, met het bovenstuk van één bloemstengel, een paar bladeren en één geopende bloem. En volgens Killermann niet met het correcte aantal meeldraden. Maar misschien heeft dit “foutje” iets te maken met het feit dat men in Hoefnagel's tijd nog niet zoveel aandacht had voor meeldraden en stampers...

Ofwel schilderde Hoefnagel op basis van wat hij zich herinnerde van een vroegere observatie van de plant. Want de vraag die bij deze afbeelding toch gesteld moet worden is: Waar heeft hij de plant gezien? Er waren in zijn tijd nogal wat collectietuinen, tegelijk pronktuinen, vol exotische planten en soms ook dieren. Zeker Albrecht V van Beieren en zijn zoon Wilhelm V hadden zo'n tuin. Het kan zijn dat Hoefnagel daar de plant ontdekte. En als dat zo is, dan blijft er nog altijd een andere intrigerende vraag: Hoe is de plant vanuit Amerika in Beieren terecht gekomen? Bij gebrek aan duidelijke afbeeldingen en berichten kan hier alleen maar een vermoeden geformuleerd worden. Net als voor die andere nieuwe planten uit Amerika is het mogelijk dat het spoor van *Tradescantia* via Spanje loopt. En vervolgens door het netwerk van veelvuldige contacten (handel en diplomatie, maar ook tussen plantenliefhebbers en verzamelaars allerhande) binnen Europa uiteindelijk in Beieren terecht kwam en daar een eerste maal opgekweekt werd.

De Spanjaarden veroverden eerst Mexico (1513-1521) en vervolgens Florida (1526-1540). Tegelijk waren er ook verschillende expedities verder in het binnenland (California, Georgia, enz.). Telkens natuurlijk in de eerste plaats op zoek naar goud en andere rijkdommen. Maar de onbekende gewassen die ze er aantroffen kregen dikwijls omwille van het nut (voedsel, specerijen, medicijnen, kleurstoffen) toch aandacht. Er was trouwens vanuit het thuisland ook vraag om dergelijke planten te zoeken en op te sturen. Dikwijls onder de vorm van zaden en het is best mogelijk dat zaden van *Tradescantia* samen met andere zaden in Spanje terecht kwamen. Maar het is wel vreemd dat de plant van daaruit niet verder verspreid werd zoals de andere exoten, en blijkbaar enkel terecht kwam in een tuin in Beieren, en dus zeker niet verspreid werd zoals de plant die John Tradescant sr. later ontving. Misschien zag Joris Hoefnagel de plant ergens in bloei tijdens zijn reizen, bijvoorbeeld in een tuin in Spanje, en maakte hij er een voorstudie van. Want nergens wordt vermeld dat alle planten die hij schilderde in het gebedenboek effectief aanwezig waren in de tuinen van de hertogen van Beieren. Anderzijds kan men veronderstellen dat zijn werkgever hertog Albrecht V wel zou ver-

wachten dat in de eerste plaats de bijzondere exotische planten uit zijn eigen tuin zouden afgebeeld worden.

Maar goed, indien het spoor via Spanje liep en de plant dus vanuit hun Amerikaanse kolonies kwam, is er wel een probleem als men naar het verspreidingsgebied van *Tradescantia virginiana* kijkt. Volgens de Flora of North America (efloras.org) is de wilde *T. virginiana* niet zover zuidelijk als Mexico of Florida te vinden. In de veronderstelling dat dit verspreidingsgebied nu ongeveer overeenstemt met de toestand in de 16de eeuw (?) zou het dan eventueel om een andere soort kunnen gaan. Er is immers een sterk gelijke soort, nl. *Tradescantia ohiensis* Raf. die wel in Florida voorkomt. Volgens de Flora of North America is het trouwens de meest algemeen verspreide soort in de V.S. Een soort die ook gemakkelijk hybriden vormt met *T. virginiana*. Het is niet uitgesloten dat deze soort destijds via de toch regelmatige transporten tussen de kolonie en Spanje op één of andere manier in Europa terecht kwam. En dat het dan deze soort was die uiteindelijk door Hoefnagel afgebeeld werd. Maar dit is enkel een veronderstelling, zonder concrete aanwijzingen, laat staan bewijzen.

Hoewel dit niet rechtstreeks te maken heeft met de plant *Tradescantia virginiana*, volgt als besluit nog wat verdere informatie voor wie belangstelling zou hebben voor het werk van Joris Hoefnagel. De titel "Gebetbuch des Herzogs Albrecht V von Bayern" die Killermann gebruikt in zijn tekst is een fictieve titel die niet voorkomt in het gebedenboek zelf. Daarin vindt men enkel de titels voor de religieuze teksten: "Officium Beatae Mariae Virginis. Officium Defunctorum. Psalmi graduales et poenitentiales". Onder dezelfde signatuur die hij vermeldt, Codex latinus monacensis (Clm) 23640, is dit gebedenboek in de catalogus van de Bayerische Staatsbibliothek terug te vinden met de titel "Gebetbuch Kurfürst Maximilians I von Bayern". Eveneens met aanduiding van hetzelfde jaartal 1574. Een verklaring voor die verschillende titel is wellicht eenvoudig. Keurvorst Maximilian I van Beieren was de kleinzoon van hertog Albrecht V van Beieren, en erfde dus dit unieke kunstwerk ofwel rechtstreeks van zijn grootvader of anders van zijn vader hertog Wilhelm V van Beieren. Het jaartal 1574 vraagt ook om wat toelichting. Dit is het jaartal

dat bij onderzoek ontdekt werd op de boekband, samen met de initialen van de boekbinder (Hans Lencker). Het is blijkbaar niet geweten wanneer de tekst van het manuscript zelf tot stand kwam. Maar toen Joris Hoefnagel de opdracht kreeg om het boek te verluchten (na 1578) moest het dus om een reeds ingebonden werk gaan. Dat was niet ongewoon, want later, toen Hoefnagel vanaf 1591 in Praag in dienst trad bij Rudolf II, keizer van het Heilig Roomse Rijk, kreeg hij een gelijkaardige opdracht. Daar ging het om een reeds bestaand manuscript met magistrale voorbeelden van kalligrafie, nl. de *Mira Calligraphiae Monumenta*. Over het ontstaan van dit werk is iets meer geweten. De kalligrafie is van de hand van Georg Bocskay en werd uitgevoerd in 1561-1562. Joris Hoefnagel verluchtte het boek met bloemen, fruit en kleine dieren tussen 1591 en 1596. Dit werk bevindt zich tegenwoordig in de collecties van het Getty Museum. Er werd een facsimile gepubliceerd en wie belangstelling heeft kan een aantal afbeeldingen online bekijken via de website van het Getty Museum: <http://search.getty.edu/gateway/>. Het gebedenboek van keurvorst Maximilian I van Beieren staat jammer genoeg (nog) niet online, maar ook van dit werk bestaat een facsimile uitgave (1986). Mits wat zoeken op het internet kunnen wel enkele afbeeldingen gevonden worden. Ander werk van Joris Hoefnagel, bijvoorbeeld de afbeeldingen van steden die hij maakte tijdens zijn reizen, kan bekeken worden onder andere via de uitgebreide voorraad beeldmateriaal van Europeana, www.europeana.eu.

Bibliografie

Aiton, W.T. (1813). *Hortus Kewensis*. London.

Bauhin, C. (1623). *Pinax Theatri Botanici*. Basel.

Blunt, W. & Stearn, W.T. (1950, 1994). *The Art of Botanical Illustration*. London.

Desmond, R. (1977). *Dictionary of British and Irish Botanists, etc.* London.

Hadfield, M. (1955). *Pioneers in Gardening*. London.

Killermann, S. (1911). *Die Miniaturen im Gebetbuche Albrechts V. von Bayern (1574): Ein Beitrag zur Geschichte der Insekten- und Pflanzenkunde*.

Strassburg.

Leith-Ross, P. (1998). *The John Tradescants*. London.
 Linnaeus. (1738). *Hortus Cliffortianus*. Amsterdam.
 Linnaeus. (1753). *Species Plantarum*. Holmiae.
 Mabberley, D.J. (2000). *The Plant-book*. Cambridge.
 Parkinson, J. (1629). *Paradisi in Sole Paradisus Terrestris*. London.
 Pulteney, R. (1790). *Historical and Biographical Sketches of the Progress of Botany in England*. London.
 Ruppius, H.B. (1726). *Flora Jenensis*. Frankfurt.
 Stafleu, F.A. & Cowan, R.S. (1976-1988). *Taxonomic Literature*. Utrecht.

Flora of North America. www.efloras.org

The Plant List. www.theplantlist.org

Bernard Symoens

John Tradescant sr.

Rotstuin looplijst (opname 05-2012)

101

010	<i>Abies firma</i> p. 77	Pinaceae
020	<i>Galanthus nivalis</i>	Amaryllidaceae
025	<i>Arum italicum</i> cf	Araceae
030	<i>Alchemilla alpina</i>	Rosaceae
040	<i>Hebe parviflora</i> var. <i>angustifolia</i>	Plantaginaceae
050	<i>Hebe buxifolia</i>	Plantaginaceae
060	<i>Hebe pimeleoides</i>	Plantaginaceae
070	<i>Hebe pinguifolia</i>	Plantaginaceae
071	<i>Cotoneaster rhytidophyllus</i>	Rosaceae
072	<i>Cotoneaster melanocarpus</i>	Rosaceae
073	<i>Cotoneaster amoenus</i>	Rosaceae
080	<i>Hebe diosmifolia</i>	Plantaginaceae
090	<i>Hebe salicifolia</i>	Plantaginaceae
100	<i>Ephedra chilensis</i> p. 80	Ephedraceae
110	<i>Eriogonum umbellatum</i> var. <i>subalpinum</i>	Polygonaceae
115	<i>Polygonatum multiflorum</i> var. <i>ramosum</i> p. 84	Ruscaceae
120	<i>Cytisus purpureus</i> 'Albus'	Fabaceae
130	<i>Omphalodes verna</i>	Boraginaceae
140	<i>Tulipa turkestanica</i>	Liliaceae
160	<i>Cyclamen hederifolium</i> 'Album'	Primulaceae

102

010	<i>Saxifraga cuneifolia</i>	Saxifragaceae
020	<i>Luzula pilosa</i>	Juncaceae
030	<i>Helleborus cyclophyllus</i>	Ranunculaceae
040	<i>Cyclamen hederifolium</i>	Primulaceae
050	<i>Ruscus aculeatus</i>	Ruscaceae
060	<i>Pinus mugo</i>	Pinaceae
065	<i>Haberlea ferdinandi-coburgii</i>	Gesneriaceae
070	<i>Helleborus odoratus</i>	Ranunculaceae
080	<i>Globularia dumulosa</i>	Plantaginaceae
090	<i>Sieversia campanulata</i> p. 87	Rosaceae
100	<i>Penstemon barretiae</i>	Plantaginaceae
110	<i>Festuca violacea</i>	Poaceae
120	<i>Verbascum dumulosum</i>	Scrophulariaceae
140	<i>Sedum debile</i>	Crassulaceae

160	<i>Silene quadridentata</i>	Caryophyllaceae
170	<i>Erigeron peregrinus</i> subsp. <i>callianthemus</i>	Asteraceae
180	<i>Helleborus niger</i>	Ranunculaceae
190	<i>Arum alpinum</i>	Araceae
200	<i>Scutellaria oreophila</i> p. 85	Lamiaceae
210	<i>Achillea odorata</i>	Asteraceae
220	<i>Potentilla alba</i>	Rosaceae
230	<i>Genista radiata</i>	Fabaceae
233	<i>Sempervivum cantabricum</i>	Crassulaceae
240	<i>Alnus viridis</i> p. 77	Betulaceae
250	<i>Picea abies</i> 'Pygmaea' p. 83	Pinaceae
260	<i>Sedum selskianum</i>	Crassulaceae
265	<i>Lychnis flos-jovis</i>	Caryophyllaceae
270	<i>Alyssum saxatile</i>	Brassicaceae
280	<i>Bellevalia romana</i>	Hyacinthaceae
290	<i>Saxifraga hostii</i>	Saxifragaceae
300	<i>Seseli montanum</i>	Apiaceae
310	<i>Helleborus niger</i>	Ranunculaceae
320	<i>Alchemilla vetteri</i>	Rosaceae

103

010	<i>Saxifraga callosa</i> subsp. <i>callosa</i>	Saxifragaceae
020	<i>Sedum reflexum</i> p.85	Crassulaceae
040	<i>Primula villosa</i>	Primulaceae
050	<i>Douglasia vitaliana</i> subsp. <i>praetutiana</i>	Primulaceae
060	<i>Alyssum</i> (<i>Ptilotrichum</i>) <i>spinosum</i>	Brassicaceae
070	<i>Scopolia carniolica</i> p.84	Solanaceae
080	<i>Iris lacustris</i>	Iridaceae
090	<i>Arabis androsacea</i>	Brassicaceae
100	<i>Sempervivum tectorum</i> 'Rubrum'	Crassulaceae
110	<i>Daphne gemmata</i>	Thymelaeaceae
120	<i>Draba bruniifolia</i>	Brassicaceae
130	<i>Saxifraga longifolia</i>	Saxifragaceae
140	<i>Silene waldsteinii</i>	Caryophyllaceae
150	<i>Sempervivum arachnoideum</i> p. 86	Crassulaceae
160	<i>Leptinella perpusilla</i>	Asteraceae
170	<i>Geranium dalmaticum</i>	Geraniaceae
180	<i>Sempervivum tectorum</i>	Crassulaceae
190	<i>Cardamine corymbosa</i>	Brassicaceae

104

010	<i>Hypericum cerastioides</i>	Hypericaceae
020	<i>Convolvulus lineatus</i>	Convolvulaceae
030	<i>Allium lusitanicum</i>	Alliaceae
040	<i>Tanacetum haradjanii</i>	Asteraceae
050	<i>Juniperus communis</i> subsp. <i>alpina</i>	Cupressaceae
060	<i>Rhodiola rosea</i>	Crassulaceae
070	<i>Helianthemum nummularium</i> subsp. <i>grandiflorum</i>	Cistaceae
080	<i>Sempervivum montanum</i>	Crassulaceae
100	<i>Iris reichenbachii</i>	Iridaceae
110	<i>Gypsophila tenuifolia</i>	Caryophyllaceae
120	<i>Minuartia stellata</i>	Caryophyllaceae
130	<i>Dianthus anatolicus</i>	Caryophyllaceae
140	<i>Sempervivum grandiflorum</i>	Crassulaceae
150	<i>Aphyllanthes monspeliensis</i> p. 87	Aphyllanthaceae
160	<i>Carduncellus mitissimus</i>	Asteraceae
170	<i>Dianthus preobrazhenskii</i> p. 80	Caryophyllaceae
180	<i>Helianthemum apenninum</i>	Cistaceae
190	<i>Gentiana septemfida</i>	Gentianaceae

105A

010	<i>Iris cristata</i> 'Navy Blue'	Iridaceae
020	<i>Teucrium pyrenaicum</i>	Lamiaceae
030	<i>Globularia aphyllanthes</i>	Plantaginaceae
040	<i>Antennaria rosea</i> subsp. <i>pulvinata</i>	Asteraceae
050	<i>Sedum dasyphyllum</i>	Crassulaceae
060	<i>Sempervivum calcareum</i>	Crassulaceae
070	<i>Globularia x lindavica</i>	Plantaginaceae
080	<i>Helianthemum lunulatum</i>	Cistaceae
090	<i>Sempervivum calcareum</i>	Crassulaceae

105B

010	<i>Potentilla crantzii</i>	Rosaceae
030	<i>Genista radiata</i>	Fabaceae
060	<i>Iris brandzae</i>	Iridaceae
070	<i>Dianthus knappii</i> p. 80	Caryophyllaceae
080	<i>Sempervivum nevadense</i>	Crassulaceae
090	<i>Lychnis yunnanensis</i>	Caryophyllaceae
100	<i>Rheum spiciforme</i>	Polygonaceae
110	<i>Genista sagittalis</i>	Fabaceae
120	<i>Sempervivum wulfenii</i>	Crassulaceae

130	<i>Arabis subcoriacea</i>	Brassicaceae
140	<i>Cyclamen hederifolium</i>	Primulaceae
150	<i>Umbilicus rupestris</i>	Crassulaceae
160	<i>Pinus mugo</i>	Pinaceae

105C

020	<i>Sieversia campanulata</i> p. 87	Rosaceae
030	<i>Primula marginata</i>	Primulaceae
040	<i>Sempervivum montanum</i>	Crassulaceae
050	<i>Iris pallida</i> subsp. <i>cengialti</i>	Iridaceae
060	<i>Pulsatilla montana</i>	Ranunculaceae
070	<i>Adenophora coelestis</i>	Campanulaceae
080	<i>Phlomis fruticosa</i>	Lamiaceae
090	<i>Sedum spectabile</i>	Crassulaceae
100	<i>Daphne tangutica</i>	Thymelaeaceae
110	<i>Lychnis yunnanensis</i>	Caryophyllaceae
120	<i>Gypsophila repens</i>	Caryophyllaceae
130	<i>Aster porteri</i>	Asteraceae
140	<i>Salix boydii</i>	Salicaceae
150	<i>Sedum pachyclados</i>	Crassulaceae
160	<i>Arenaria fendleri</i>	Caryophyllaceae
170	<i>Verbascum dumulosum</i>	Scrophulariaceae
180	<i>Eriogonum umbellatum</i> var. <i>aureum</i>	Polygonaceae
190	<i>Paronychia argentea</i>	Caryophyllaceae
200	<i>Gentiana asclepiadea</i>	Gentianaceae
210	<i>Antennaria rosea</i> subsp. <i>pulvinata</i>	Asteraceae
220	<i>Hydrophyllum virginianum</i>	Boraginaceae

105D

010	<i>Saxifraga canaliculata</i>	Saxifragaceae
020	<i>Sempervivum tectorum</i>	Crassulaceae
030	<i>Hypericum olympicum</i>	Hypericaceae
040	<i>Hieracium lanatum</i>	Asteraceae
050	<i>Campanula carpatica</i>	Campanulaceae
060	<i>Centaurea simplicicaulis</i>	Asteraceae
070	<i>Pterocephalus perennis</i> subsp. <i>perennis</i>	Dipsacaceae
090	<i>Limonium binervosum</i>	Plumbaginaceae
100	<i>Asphodelus albus</i>	Asphodelaceae
120	<i>Aster porteri</i>	Asteraceae
130	<i>Pinus mugo</i>	Pinaceae
140	<i>Ruscus aculeatus</i>	Ruscaceae

150	<i>Arum orientale</i>	Araceae
160	<i>Sedum stoloniferum</i>	Crassulaceae
180	<i>Veronica surculosa</i>	Plantaginaceae
190	<i>Sedum populifolium</i>	Crassulaceae
200	<i>Silene maritima</i>	Caryophyllaceae

105E

010	<i>Sempervivum leucanthum</i>	Crassulaceae
020	<i>Plantago nivalis</i>	Plantaginaceae
030	<i>Allium lusitanicum</i>	Alliaceae
040	<i>Sempervivum zeleeborii</i>	Crassulaceae
050	<i>Ballota pseudodictamnus</i>	Lamiaceae
070	<i>Sempervivum hirtum</i>	Crassulaceae
080	<i>Nymphaea candida</i>	Nymphaeaceae

106A

010	<i>Sempervivum grandiflorum</i>	Crassulaceae
020	<i>Penstemon barretiae</i>	Plantaginaceae
050	<i>Gentiana verna</i> var. <i>angulosa</i>	Gentianaceae
070	<i>Iberis sempervirens</i>	Brassicaceae
080	<i>Campanula cochleariifolia</i>	Campanulaceae
100	<i>Thymus sibthorpii</i>	Lamiaceae
110	<i>Peucedanum officinale</i> p.82	Apiaceae
115	<i>Nepeta manchuriensis</i>	Lamiaceae
120	<i>Pycnanthemum incanum</i>	Lamiaceae
130	<i>Penstemon euglaucus</i>	Plantaginaceae
140	<i>Androsace himalaica</i>	Primulaceae
150	<i>Ephedra helvetica</i>	Ephedraceae
160	<i>Sempervivum species</i>	Crassulaceae
170	<i>Thymus pulegioides</i> p. 88	Lamiaceae
190	<i>Ceratostigma plumbaginoides</i>	Plumbaginaceae
200	<i>Tanacetum species</i>	Asteraceae
210	<i>Aurinaria saxatilis</i>	Brassicaceae
220	<i>Petrophytum caespitosum</i>	Rosaceae
230	<i>Arenaria purpurascens</i>	Caryophyllaceae
260	<i>Androsace villosa</i>	Primulaceae
270	<i>Penstemon humilis</i>	Plantaginaceae
280	<i>Raoulia subsericea</i> p. 84	Asteraceae
290	<i>Thymus atticus</i>	Lamiaceae
300	<i>Tetraneuris (Actinella) scaposa</i>	Asteraceae

330	<i>Primula auricula</i>	Primulaceae
340	<i>Draba lasiocarpa</i>	Brassicaceae
360	<i>Penstemon newberryi</i>	Plantaginaceae
370	<i>Petrophytum caespitosum</i>	Rosaceae
390	<i>Eriogonum douglasii</i>	Polygonaceae
400	<i>Arenaria alfacarensis</i> p. 78	Caryophyllaceae
410	<i>Pterocephalus perennis</i>	Dipsacaceae
420	<i>Perezia recurvata</i>	Asteraceae
430	<i>Penstemon peckii</i>	Plantaginaceae
450	<i>Globularia cordifolia</i>	Plantaginaceae
460	<i>Penstemon richardsonii</i> cf.	Plantaginaceae

106B

010	<i>Arabis procurrens</i>	Brassicaceae
020	<i>Osteospermum species</i>	Asteraceae
040	<i>Dianthus erinaceus</i>	Caryophyllaceae
050	<i>Globularia punctata</i>	Plantaginaceae
060	<i>Verbascum x laetitia</i>	Scrophulariaceae
070	<i>Daphne albowiana</i>	Thymelaeaceae
090	<i>Sempervivum hirtum</i>	Crassulaceae
100	<i>Iris pallida</i> subsp. <i>illyrica</i>	Iridaceae
110	<i>Saponaria olivana</i>	Caryophyllaceae
120	<i>Silene species</i> (cf. <i>vulgaris</i>)	Caryophyllaceae
130	<i>Aquilegia atrata</i>	Ranunculaceae
140	<i>Alchemilla transiens</i>	Rosaceae
150	<i>Anemone multifida</i>	Ranunculaceae
160	<i>Stachys discolor</i>	Lamiaceae
170	<i>Horminum pyrenaicum</i>	Lamiaceae
180	<i>Michauxia tchihacheffii</i> p. 82	Campanulaceae
190	<i>Alchemilla colorata</i>	Rosaceae
200	<i>Arenaria balearica</i>	Caryophyllaceae
210	<i>Lysimachia japonica</i> subsp. <i>minutissima</i>	Primulaceae
220	<i>Globularia punctata</i>	Plantaginaceae
230	<i>Penstemon whippleanus</i>	Plantaginaceae
240	<i>Iris tigridia</i>	Iridaceae
250	<i>Draba oligosperma</i>	Brassicaceae
260	<i>Rosularia sedoides</i>	Crassulaceae
270	<i>Polygonatum multiflorum</i> var. <i>ramosum</i> p.84	Ruscaceae
280	<i>Arenaria calycina</i>	Caryophyllaceae
290	<i>Limonium minutum</i>	Plumbaginaceae

107

010	<i>Parthenocissus tricuspidata</i>	Vitaceae
020	<i>Geranium sanguineum</i>	Geraniaceae
030	<i>Tulipa turkestanica</i>	Liliaceae
040	<i>Pinus cembra</i>	Pinaceae
110	<i>Cornus meyeri</i> p. 79	Cornaceae
120	<i>Geranium nepalense</i>	Geraniaceae
130	<i>Arabis caucasica</i>	Brassicaceae
210	<i>Bergenia stracheyi</i>	Saxifragaceae
230	<i>Rumex scutatus</i>	Polygonaceae
240	<i>Helianthemum apenninum</i>	Cistaceae
250	<i>Persicaria amplexicaulis</i>	Polygonaceae
260	<i>Rheum tibeticum</i>	Polygonaceae
270	<i>Helianthemum nummularium</i>	Cistaceae
280	<i>Salvia transsylvanica</i>	Lamiaceae
290	<i>Geranium wlassowianum</i>	Geraniaceae
300	<i>Alchemilla mollis</i>	Rosaceae

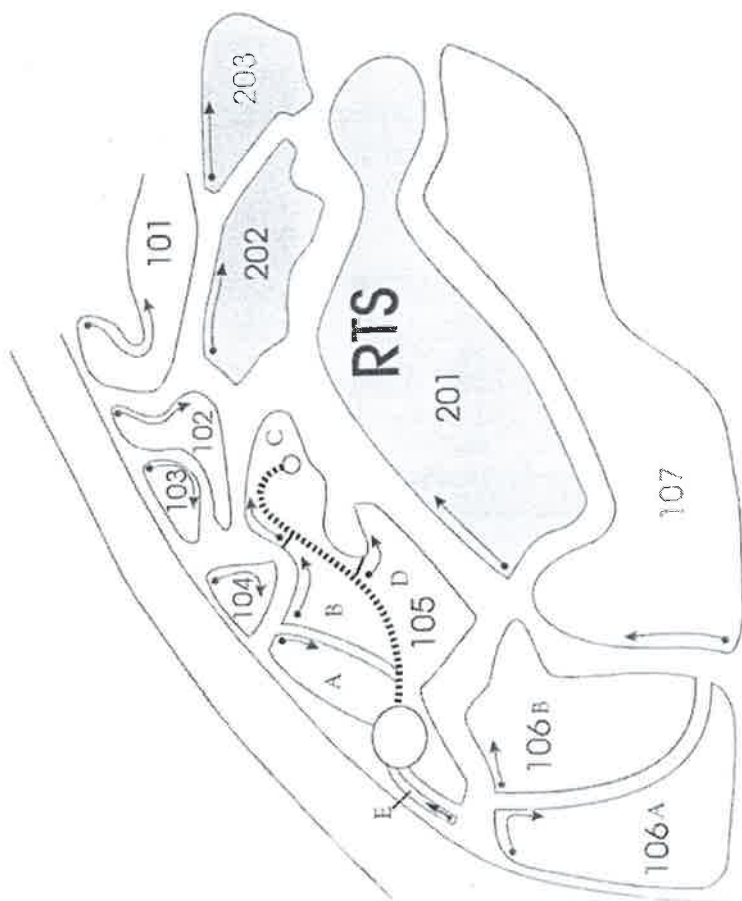
201

010	<i>Sedum selskianum</i>	Crassulaceae
020	<i>Stachys byzantina</i>	Lamiaceae
030	<i>Paeonia officinalis</i> subsp. <i>villosa</i>	Paeoniaceae
040	<i>Reineckea carnea</i>	Ruscaceae
050	<i>Sedum caucasicum</i>	Crassulaceae
055	Genus species	Fabaceae
060	<i>Alyssoides utriculata</i>	Brassicaceae
070	<i>Arabis caucasica</i>	Brassicaceae
080	<i>Pinus cembra</i>	Pinaceae
090	<i>Silene schafta</i>	Caryophyllaceae
110	<i>Celtis caucasica</i> p. 79	Cannabaceae
120	<i>Carex spicata</i> cf.	Cyperaceae
130	<i>Viburnum orientale</i>	Adoxaceae
140	<i>Paeonia wittmanniana</i>	Paeoniaceae
145	<i>Helleborus</i> species	Ranunculaceae
150	<i>Aubrieta deltoidea</i> var. <i>purpurea</i>	Brassicaceae
160	<i>Ribes alpinum</i>	Grossulariaceae
210	<i>Helleborus niger</i>	Ranunculaceae
220	<i>Pulmonaria mollissima</i>	Boraginaceae
230	<i>Salvia glutinosa</i>	Lamiaceae
240	<i>Persicaria bistorta</i>	Polygonaceae
250	<i>Spiraea decumbens</i>	Rosaceae
260	<i>Astrantia major</i>	Apiaceae

270	<i>Dianthus plumarius</i> subsp. <i>praecox</i>	Caryophyllaceae
280	<i>Cephalaria alpina</i>	Dipsacaceae
290	<i>Salvia glutinosa</i>	Lamiaceae
300	<i>Cotoneaster integerrimus</i>	Rosaceae
310	<i>Dianthus spiculifolius</i>	Caryophyllaceae
320	<i>Epimedium</i> x <i>rubrum</i>	Berberidaceae
330	<i>Seseli montanum</i>	Apiaceae
340	<i>Helleborus orientalis</i>	Ranunculaceae
350	<i>Aremonia agrimonioides</i>	Rosaceae
360	<i>Sesleria albicans</i>	Poaceae
370	<i>Brunnera macrophylla</i>	Boraginaceae
380	<i>Pinus mugo</i>	Pinaceae
390	<i>Silene fruticosa</i>	Caryophyllaceae
400	<i>Penstemon richardsonii</i>	Plantaginaceae
410	<i>Ceratostigma plumbaginoides</i>	Plumbaginaceae
510	<i>Saxifraga veitchiana</i>	Saxifragaceae
520	<i>Helleborus torquatus</i>	Ranunculaceae
530	<i>Epimedium pinnatum</i> subsp. <i>colchicum</i>	Berberidaceae
540	<i>Geranium sanguineum</i>	Geraniaceae
550	<i>Helleborus orientalis</i> subsp. <i>guttatus</i>	Ranunculaceae
560	<i>Muscari caucasicum</i>	Hyacinthaceae
570	<i>Geranium dalmaticum</i>	Geraniaceae
590	<i>Helleborus orientalis</i>	Ranunculaceae
600	<i>Colchicum speciosum</i>	Colchicaceae
610	<i>Aethionema grandiflorum</i>	Brassicaceae
620	<i>Helleborus orientalis</i> subsp. <i>guttatus</i>	Ranunculaceae
630	<i>Paeonia mlokosewitchii</i>	Paeoniaceae
640	<i>Waldsteinia geoides</i>	Rosaceae
650	<i>Reineckea carnea</i>	Ruscaceae
660	<i>Arabis caucasica</i>	Brassicaceae
670	<i>Geranium renardii</i>	Geraniaceae
680	<i>Paeonia tenuiflora</i>	Paeoniaceae
690	<i>Sedum caucasicum</i>	Crassulaceae
700	<i>Silene schafta</i>	Caryophyllaceae
710	<i>Stachys byzantina</i>	Lamiaceae
202		
010	<i>Sempervivum ciliosum</i>	Crassulaceae
020	<i>Larix decidua</i> p. 81	Pinaceae
030	<i>Luzula sylvatica</i>	Juncaceae
040	<i>Sagina subulata</i>	Caryophyllaceae

050	<i>Iberis saxatilis</i>	Brassicaceae
060	<i>Armeria maritima</i> subsp. <i>maritima</i>	Plumbaginaceae
070	<i>Muehlenbeckia axillaris</i>	Polygonaceae
080	<i>Lonicera chamissoi</i>	Caprifoliaceae
090	<i>Potentilla sterilis</i>	Rosaceae
100	<i>Campanula portenschlagiana</i>	Campanulaceae
110	<i>Dianthus plumarius</i>	Caryophyllaceae
120	<i>Barbarea verna</i>	Brassicaceae
130	<i>Salvia lavandulifolia</i>	Lamiaceae

Plan rotstuin

Tien jaar later : Plant-Rock

Of : voor u geplukt, enkele bijzondere planten uit de looplijst Rotstuin 2012

Na de drie arboretumlijsten, de medicinale en de mediterrane lijst komt hier nu een lange looplijst met veel kleine plantjes...

Looplijst is eigenlijk een groot woord voor iets wat - zeker in dit geval - beter als een wandellijst kan worden aangeduid, of nog erger, enfin, een kruiplijst. Ook voor deze afdeling geldt dat het aspect zeer verschillend kan zijn naargelang het seizoen. U zal zeker niet alle planten tegelijk bovengronds kunnen waarnemen, en daarom : kom elke maand de veranderingen volgen, en die zijn soms spectaculair, gegarandeerd.

Bij de opbouw van de hernieuwde collectie rotsplanten heeft de Plantentuin zeer uitgebreide steun gekregen van de Botanische Tuinen van Utrecht, waar een fenomenale rotstuin aanwezig is (en die we met de Vrienden hebben bezocht al heel wat jaren geleden). We zijn onze zusterinstelling in Utrecht hiervoor ten zeerste dankbaar !

Hoe gebruikt u de lijst ?

Met behulp van het bijgevoegde kaartje en de nummers kan u de positie van de diverse percelen terugvinden. Op het kaartje staat voor elk perceel aangeduid waar de looplijst start.

Op onze looplijsten staan ook de accessienummers van de planten aangeduid (voor ons erg belangrijk, en zelfs belangrijker dan de naam van de plant), maar daaraan heeft u als plantenliefhebber niet echt een boodschap. Daarom zijn die nummers vervangen door de naam van de familie waartoe de soorten behoren.

Misschien kan u bij uw wandeling de familienaam bedekken, en dan aan de hand van de kenmerken van de plant de familie proberen te herkennen. Fa-

milies leren herkennen is namelijk een belangrijke stap in het leren omgaan met de grote biodiversiteit van Bloemplanten.

In welke volgorde staan de hier besproken planten ?

De planten-met-commentaar zijn ook hier weer *alfabetisch* gerangschikt. Ze staan gerangschikt naar hun wetenschappelijke naam, zodat u ze vanop de looplijst makkelijk kan terugvinden op deze commentaarlijst. De meeste van deze planten bezitten geen Nederlandse naam, om evidente redenen, zoals : uitheems, zonder bekend gebruik, niet eetbaar, tja. Veel wetenschappelijke plantennamen klinken daarenboven ook echt mooi, en veel van deze namen verwijzen ook naar een interessant kenmerk.

Abies firma, Momi-zilverspar (Dennenfamilie, Pinaceae)

De ongewenste hoofdletter U in het accessienummer wijst erop dat van deze boom de origine totaal onbekend is. Het is een oude aanplant, concreet betekent het in dit geval dat de aanplant voor 1970 is gebeurd. Dat fameuze jaar 1970 (het eerste Europese jaar van de Natuur) is voor de Plantentuin een scharnierpunt. Want de nieuw aangestelde hortulanus Karel Otten stelt tot zijn ontzetting vast dat quasi alle archiefstukken “verdwenen” zijn, en van geen enkele dan aanwezige plant is de historiek bekend. Met andere woorden, het leven begint opnieuw vanaf 1970, door het consequent registreren van elke plant in het aankomstregister.

Zoals bij de meeste (alle ?) soorten van het genus *Abies* groeien de zijtakken hier mooi horizontaal uit, de enige tak die verticaal uitgroeit is de hoofdas, die de stam vormt.

Alnus viridis, Alpenels (Berkenfamilie, Betulaceae)

Opnieuw zien we hier een U-nummer, maar eentje van de hogere reeksen. Deze “hogere” U-nummers staan voor planten waarvan de origine verloren is gegaan, door diverse oorzaken (label verdwenen, label onleesbaar geworden, meerdere accessies mogelijk, zoals in dit geval !), maar waarvan duidelijk is dat het om pre-2000 accessies gaat, dus : uit de vorige eeuw !

Eigenlijk moeten deze nummers worden beschouwd als “voorlopige” nummers, functioneel als herkenning voor deze verweesde planten. En soms lukt het om de werkelijke origine terug te vinden, op oude looplijsten edm.

Voor een Els is deze struikvorm een wat ongewone habitus, tenminste voor ons, bewoners van de Lage Landen, omdat we gewoon zijn aan de eerder boomvormige Zwarte els (*Alnus glutinosa*).

Alle elzen zijn goed herkenbaar aan de vrouwelijke katjes, waarvan de schubjes vergroeien en verhouten tot de bekende elzenproppen.

In de Berkenfamilie is dit het enige genus dat een symbiose aangaat met een stikstof-fixerende bacterie (*Frankia alni*), op de wortels kunnen we kleine tot grotere knolletjes/knollen aantreffen. Dezelfde bacterie vormt een symbiose met een vrij groot aantal genera (24) uit meerdere families (8), die behoren tot 3 verschillende ordes. Maar er is een gemeenschappelijke origine, al deze genera behoren tot de informele groep fabiden. Meer bekend is de symbiose van *Rhizobium* met de Vlinderbloemenfamilie, die vanouds werd toegepast als groenbemester. Er zijn tussen deze twee bacteriegroepen evenveel merkwaardige gelijkenissen als opmerkelijke verschillen. Een uitermate boeiend biologisch onderwerp !

Aphyllanthes monspeliensis (Aphyllanthesfamilie, Aphyllanthaceae)

Een juweel, met prachtige hemelsblauwe bloemen, die openen bij zonnig weer. Door de positie dicht bij de weg valt de plant op, met haar bijzondere habitus, als een bundel met honderden fijne bladloze stengels. De soort heeft maar een beperkt areaal, aan de westzijde van de Middellandse Zee (Frankrijk, Spanje, Algerije), niet te ver van de kust. De plant staat evolutionair gezien duidelijk geïsoleerd, en wordt daardoor ofwel als aparte familie (met één genus en één soort) erkend, ofwel als onderfamilie in een zeer breed omschreven Aspergefamilie (Asparagaceae).

Arenaria alfacarensis (Anjerfamilie, Caryophyllaceae)

Tijdens de voorbereiding van een maandelijkse wandeling met de gidsen heb ik dit fraaie kussentje opgenomen op de lijst van te bewonderen plantjes.

En daar stond een naam bij, *Arenaria aluacariensis*. Mijn belangstelling voor etymologie is groot, en evenzeer mijn interesse in geografische locaties, dus ging ik even opzoeken of ergens een plaatsje Aluacar zou bestaan (de suffix *-ensis* wordt in principe gebruikt als uitgang van een naam die verwijst naar een geografische plaats). Bon, dus niets te vinden. Op IPNI (www.ipni.org) even gecontroleerd, en inderdaad, dit is een tikfout, de spelling moet worden: *alfacariensis*. En bepaalde bronnen verwijzen voor een verklaring van deze naam naar het merkwaardige zwaard Al Faqar, beroemd in de Arabische geschiedenis.

Celtis caucasica (Hennepfamilie, Cannabaceae)

Een van de weinige bomen op deze rots (en met reden, nietwaar). Het genus *Celtis* zal u in wat oudere flora's vinden als lid van de Olmenfamilie (Ulmaceae). In de Olmenfamilie werden twee onderfamilies onderscheiden, de Ulmoideae en de Celtoideae (met *Celtis*). Blijkbaar werden de verschillen met de meer typische olmen al reeds lang opgemerkt. Door waarnemingen met behulp van moleculaire technieken werd verder duidelijk dat deze twee onderfamilies niet in één familie thuishoren, en de onderfamilie Celtoideae is dan verplaatst en opgenomen in een andere bekende familie, de Hennepfamilie (Cannabaceae).

Ook morfologisch kan dit worden geduid, onder andere de nervatuur is opvallend verschillend van die van de echte olmen.

Cornus meyeri (Kornoeljefamilie, Cornaceae)

Reeds lang is er in de Plantentuin belangstelling voor de Kornoeljefamilie, en het aantal soorten *Cornus* in de tuin is daardoor vrij uitgebreid. Het is een goed herkenbaar genus, met vaak minder goed herkenbare soorten. Onze expert plantenidentificatie is sinds geruime tijd aan het werken aan een vegetatieve determineersleutel voor het genus *Cornus*, de Kornoeljes. Deze sleutel is momenteel nog in een testfase, maar mettertijd zal deze zeker beschikbaar komen on-line, en dan de hele (botanische) wereld genieten van het werk van Jan De Langhe.

Dianthus knappii (Anjerfamilie, Caryophyllaceae)

Voorwaar een knappe anjer, en eerder uitzonderlijk, want eentje met gele bloemen. Bij de wilde anjers is dit niet gewoon, en in determinate sleutels komt deze soort meestal snel te voorschijn. De plant is echt ook elegant, een betrouwbare groeier en bloeier.

Dianthus preobrazhenskii (Anjerfamilie, Caryophyllaceae)

Bij het lezen van deze naam dacht ik eerst aan een tikfout. Maar opnieuw even IPNI geprobeerd, en daar is ie. Het wordt snel duidelijk dat deze anjer is opgedragen aan de botanicus Grigori A. Preobraschensky (1892-1919), die enkele studies heeft gepubliceerd over de flora van de Caucasus en Centraal-Azië. Meer heb ik over deze persoon niet kunnen vinden, helaas. Deze anjer kent een klein areaal in Transcaucasië, meer bepaald in Armenië, en een tweede soort uit dezelfde familie heeft hetzelfde eponym, een soort Gipskruid uit Turkestan, *Gypsophila preobrazhenskii*. Let ook even op de lichte spellingsvarianten in de naam en de eponymen, een gevolg van de transcriptie uit het Russisch.

Drie opnames van de beroemde Preobrajensky March (van het even beroemde regiment) vindt u hier :

http://folk.ntnu.no/makarov/temporary_url_20070929kldcg/preobrajensky-march-znayut-turki-acapella-valaam_1997.mp3

http://media.vad1.com/temporary_url_20070929kldcg/preobrajensky-march.mp3

http://media.vad1.com/temporary_url_20070929kldcg/preobrajensky-march-leningrad_military_district_headquarters_band.mp3

Ephedra chilensis (Ephedrafamilie, Ephedraceae)

In lang vervlogen jaren, ergens in de lente van 2006, kwam een opdracht voor een nieuwe, jonge tuinier : "verwijder alle Paardenstaarten uit de Rots-tuin". Waarna deze gedreven tuinier aan de slag ging, en alle Paardenstaarten ging verwijderen. Klein probleem, in een bepaald perceel groeide een

plant die bijzonder goed lijkt op een Paardenstaart, en waar ook echte Paardenstaarten doorheen groeiden. En, zoals u inderdaad kan verwachten, ook alle Paardenstaart-look-alikes werden mee verwijderd. Duidelijk mijn fout, maar geen erg, onze Ephedra heeft zich meer dan behoorlijk hersteld, in die mate zelfs dat ze het hele perceel gaat beheersen. Weerwraak ?

Voorlopig laten we ze haar zin doen, want het is eigenlijk best wel indrukwekkend.

In het najaar groeien de kleine “kegeltjes” uit tot rode “bessen”, maar vanuit botanisch standpunt zijn zowel “kegeltjes” als “bessen” niet de correcte aanduidingen voor die structuren.

Beste vrienden, de plantkundigen maken alles ongelooflijk ingewikkeld, echt waar.

Larix decidua, Europese lork (Dennenfamilie, Pinaceae)

Voor de coniferen-liefhebbers onder ons, dit is een mooie aanwinst in uw collectie.

Het gaat om een bladverliezende conifeer, met zachte naalden, met herfstverkleuring, met een adembenemend winter-silhouet, en in de lente komen daarop prachtig rose-rood gekleurde jonge kegeltjes te voorschijn, delicatessen voor botanische fijnproevers !

Het patroon van langloten met daarop echt gedrongen kortloten is hier bijzonder duidelijk, en de opvallende gelijkenis met de situatie bij ceders werd vroeger gezien als een indicatie voor nauwe verwantschap. In deze “oude” groep is dit patroon blijkbaar meermaals onafhankelijk ontstaan (= plesiomorfie), en betekent op zich geen nauwe verwantschap. De bouw van de “vrouwelijke” kegels is daar trouwens een overduidelijk bewijs van, deze kegels zijn totaal verschillend bij Ceder en Lork.

Michauxia tchihacheffii (Klokjesfamilie, Campanulaceae)

Beste lezer, dit is een uitzonderlijke plant ! Ze heeft gebloeid in de loop van 2010, en is dan na de vruchtzetting verdroogd. Uit de talrijke fijne zaadjes die toen zijn uitgestrooid zijn er nu enkele als jonge plant herkenbaar in de omgeving van de oorspronkelijke positie.

Het is dus een van die uitdagende tweejarigen. Op het einde van het eerste jaar vormen ze een prachtig rozet, vol beloften, en dan in de volgende lente of zomer komt daar inderdaad een buitengewone bloei uit te voorschijn.

Maar dan = fini, the end, de plant zakt als een mislukte pudding in elkaar. In de loop van de zomer en herfst 2010 stond deze tweejarige prachtig te bloeien, schitterend, spectaculair, en uitdagend ! In die mate dat letterlijk tientallen bezoekers bij mij en tuiniers zijn komen vragen wat deze plant eigenlijk voorstelt.

Het is een sterk aberrante soort in de Klokjesfamilie, ze vormt geen klokje (eerder een rad, u weet wel, "van galg en rad"), de bloemen zijn veeltalig (niet die brave vijftalligheid van de asteriden), en het hele ding is stijf behaard, zo van "blijf van mijn lijf".

Peucedanum officinale (Schermbloemenfamilie, Apiaceae)

Vanuit mijn werkplaats kijk ik uit op een deel van de rotstuin, en ik stel vast dat een overgrote meerderheid van de waargenomen bezoekers het niet kan laten om deze plant even te "beroeren". En ik kan ze begrijpen, de plant "nodigt uit", ze heeft een hoge "aaibaarheidsfactor". De plant vormt eigenlijk een rozet met zeer talrijke bladeren, en deze zeer talrijke bladeren zijn samengesteld uit zeer talrijke segmenten, die een opmerkelijk "bossig" uitzicht leveren. Op de plaats van de verdelingen zien we een soort verdikkingen, echt opvallend, maar waarvan de functionaliteit voorlopig nog erg onduidelijk is. Onze plant heeft nog niet gebloeid, we wachten met spanning op de eerste verschijnselen van puberteit.

Picea abies 'Pygmaea' (Dennenfamilie, Pinaceae)

De naam *Picea abies* staat eigenlijk voor Fijnspar, ook in bredere kringen bekend als "Kerstboom".

De plant die hier groeit is een dwergvorm, met een zeer compacte groei, maar uiteindelijk, na lange jaren, wordt ook deze botanische dwerg een wat grotere tot zeer grote plant.

We kunnen deze situatie vergelijken met wat nu gebeurt in Arboretum Kamthout. In het perceel voor het Van-Geerten-hof staat daar de wereldberoemde Nestspar, een reusachtig uitgroeide dwerg. Deze bijzonder compacte groeivorm is door een storm één van haar grote takken verloren, waardoor ze aan een zijde kaal staat te blinken, maar waardoor we nu de binnenzijde van die onwaarschijnlijk dichtvertakte kruin kunnen bewonderen. Ongeveer 50 jaar geleden is een stekje genomen van de Nestspar, en die aanplant is intussen ook flink uitgroeid. Dit wordt trouwens later de mogelijke opvolger van de Nestspar wanneer deze uiteindelijk tenonder gaat aan haar eigen gewicht en/of ouderdom.

Plantago nivalis (Weegbreefamilie, Plantaginaceae)

Sinds geruime tijd zoeken we naar "andere" soorten Weegbree. Het genus Weegbree (*Plantago*) is qua vormenrijkdom meer voorzien dan wat wij meestal denken. Probleem hierbij is wel dat veel van die ongewone soorten zich hier niet thuisvoelen, bij gebrek aan de correcte ecologische condities. Maar goed, we proberen, en we volharden...

En dit is nu een van die leuke, afwijkende soorten, met dicht spinragachtig behaarde bladeren, met wittig uitzicht, en sinds enkele jaren volhoudend op haar perceeltje. Uit de literatuur blijkt dat deze "kleine" soort slechts een vrij beperkt areaal kent, meer bepaald de Sierra Nevada, een beroemde bergketen in zuidelijk Spanje.

Welkom in onze Plantentuin !

Polygonatum multiflorum var. *ramosum*, Gewone salomonszegel

(Muizendoornfamilie, Ruscaceae)

We kunnen deze plant een beetje denigrerend omschrijven als een Salomonszegel “met een hoek af”. Want wat is er met deze plant aan de hand ? Eigenlijk is het goed zichtbaar, maar - toegegeven - niet echt opvallend. Op de plaats waar de bloemetjes zouden staan ontspringt een zijstengel, met opnieuw een reeks distich geplaatste bladeren, en uit de okselknop van deze bladeren komt opnieuw een zijstengeltje te voorschijn, met distich geplaatste bladeren, en deze dragen uiteindelijk de bloemen. Bij sterk ontwikkelde planten kan dit type vertakking een hele reeks lang doorgaan.

De plant in onze collectie is gevonden door de Brugse apotheker-florist Paul Van de Vyvere, en via Herman Stieperaere en Paul Van der Veken in onze tuin ondergebracht.

Raoulia subsericea (Asterfamilie, Asteraceae)

Uit Nieuw-Zeeland komen werkelijk de meest gekke en onverwachte plantenvormen te voorschijn. Hier is er een “composiet” die een dicht kussentje vormt, waaruit in juli 2011 een hele reeks kleine hoofdjes zijn opgedoken, en die in augustus massaal fructificeerden. We hebben in de omgeving van dit kussen echter geen kiemplanten gezien.

Scopolia carniolica (Nachtschadefamilie, Solanaceae)

Om de schoonheid van deze plant te leren kennen kan u best nu, in de vroege zomer komen kijken, want nu in het najaar is niet veel meer dan een plantaardig lijkje terug te vinden, enkele platgeslagen stengels zonder blad, niet echt fraai om te zien.

Het is wel een plant met een dubbel interessante naam !

Vooreerst is daar de genusnaam, ter ere van Giovanni Antonia Scopoli (1723-1788). Deze persoon was een arts met een zeer grote natuurhistorische belangstelling, die op zijn wandelingen in Carniola talrijke planten en insecten

heeft verzameld. In 1760 heeft hij zijn botanische waarnemingen gepubliceerd in een beroemd geworden werk, *Flora Carniolica*, wellicht de eerste “moderne” flora van een Europese regio. De toenmalige faam van deze auteur en zijn flora blijkt duidelijk uit de vaststelling dat zo maar even vijf tijdgenoten-botanici los van elkaar een genus naar deze persoon hebben genoemd.

De soort aanduiding verwijst duidelijk naar de regio waar Scopoli rondwandelde. Momenteel kennen we deze regio als de Vojvodina Kranjska, een deel van Slovenië.

Die beroemde *Flora Carniolica* kan u on-line raadplegen :

<http://www.biodiversitylibrary.org/item/29505#page/7/mode/1up>

Scutellaria oreophila (Lipbloemenfamilie, Lamiaceae)

De hele zomer lang staat boven op de rotstuijn een gele lipbloemige plant dapper te bloeien. De bloemen zijn opvallend groot voor zo’n kleine, liggende plant, maar dat is niet uitzonderlijk bij rotsplanten. Integendeel, bij sommige is de éne bloem of het bloemgestel groter dan de rest van het plantje (zoek maar eens naar *Gentiana clusii*). Deze plant behoort tot het genus *Scutellaria*, met andere woorden dit is een soort Glidkruid. Een omvangrijk genus met honderden soorten, maar die alle zeer goed herkenbaar zijn aan een soort kapje dat boven de kelk staat, en dus ook hier bij deze plant goed zichtbaar.

De soort aanduiding *oreophila* betekent heel gewoon “houdt van bergen”.

Sedum reflexum, Tripmadam (Vetplantenfamilie, Crassulaceae)

Tijdens een recente controle van deze looplijst hebben we vastgesteld dat deze naam eigenlijk moet worden vervangen door een oudere naam, meer bepaald *Sedum rupestre*. In beide gevallen gaat het om een naam die door ons aller Carl Linnaeus is gecreëerd, de ene (*Sedum rupestre*) in 1753, de andere (*Sedum reflexum*) in 1755.

En dan denken we dat aan de hand van de publicatiedata de zaak eenvoudig is, want de oudste naam (= de eerst gepubliceerde) heeft prioriteit op alle later gepubliceerde namen. Vertaald naar een zeer oud spreekwoord is dat "wie eerst komt, eerst maalt". Opmerkelijk is het toch, dat sommige spreekwoorden taai volhouden, ondanks hun lang vervlogen inhoud, want zeg nu zelf, wie van ons heeft ooit graan laten malen in een molen? En zo zijn er nog talrijke voorbeelden te geven, geïnspireerd op oude beroepen, gebruiken, sociale verhoudingen. Soms is de inhoud nog tamelijk duidelijk (cf. de molen), meestal is de link naar de realiteit eerder vaag tot totaal onduidelijk. Enfin, terug naar ons probleem. Wat is hier het probleem?

De omschrijving van de naam *Sedum reflexum* is duidelijk en niet in vraag gesteld. Maar voor de naam *Sedum rupestre* is dat minder evident. De technische aspecten van deze zaak zijn echt bijzonder ingewikkeld, niet in enkele korte zinnen samen te vatten. Maar door de moeilijke interpretatie van wat Linnaeus nu echt met deze naam voor ogen had, en door wat met de latere invulling van deze naam is gebeurd, wordt de omschrijving van "*Sedum rupestre*" betwist.

Let ook even op de Nederlandse naam, Tripmadam, prachtig nietwaar, maar wat is een trip-madam? Etymologie onzeker, volgens de geraadpleegde bronnen, maar suggesties à volonté. Ik wil wel wijzen op de opvallende gelijkenis met de Franse benaming *Trique-madame*. En ook hier is de etymologie onbekend.

Wil de Madam van deze *Sedum* zich aub bekend maken. Mooie beloning voorzien!

Sempervivum arachnoideum, Spinnenwebhuislook (Vetplantenfamilie, Crassulaceae)

Het spinnenweb uit de naam kan u goed herkennen in de sterk en dicht behaarde bladrozetjes, de draadjes hangen van bladtop naar bladtop aanen,

en bij het opengaan van de rozetjes komt echt iets spinnenwebachtig te voorschijn.

Bij dit onderwerp "spinnenweb" herinnerde ik mij het dialectwoord "kobbenet". En dan zoek ik een etymologische verklaring of een uitleg voor het gebruik van twee zo verschillende woorden spin en kobbe.

Vooreerst, kobbe lijkt de oudere vorm, in de betekenis van coppe = een bolvormig, behaard voorwerp, een kruin (kop !), en de gelijkenis van het bolvormige lichaam van een spin met die vele poten. Wat is nog opvallend aan deze diertjes ? Ze maken een draad, ze spinnen. En daar komt het woord spinnekop, dat later is verkort naar spin.

Sieversia campanulata (Rozenfamilie, Rosaceae)

Voor deze plant laten we voorlopig de naam zoals we die hebben ontvangen, maar er is een probleem. Ten eerste, dit genus wordt nu niet meer als apart genus erkend maar is opgenomen in het genus Nagelkruid (*Geum*). Ten tweede, in het genus *Geum* wordt deze soort onder diverse namen aangetroffen, vaak niet meer als soort maar als variëteit, of zelfs ingesloten in de soort *Geum triflorum*. Onzekerheid troef !

Het genus *Sieversia* is beschreven door Willdenow in 1811, ter ere van de Duitse botanicus Johann August Carl ("Erasmus") Sievers (1762-1795), die lange reizen heeft gemaakt in Centraal-Azië. Uit deze regio heeft hij een belangrijk herbarium bijeengebracht, dat de basis vormde voor de beschrijving van talrijke nieuwe soorten, die na zijn dood zijn gepubliceerd door Pallas in 1795 als *Plantae novae ex herbario et schedis defuncti botanici Johannis Sievers descriptae*. Mettertijd zijn nog tientallen andere soorten naar deze persoon genoemd, waaronder *Malus sieversii*, een wilde voorouder van onze eetappel. Van deze soort groeien nu meerdere exemplaren in de Plantentuin, onder andere een in de fruitboomgaard (GFT), en een tweede in het arboretum Azië (AAZ600).

Onze inheemse soorten Nagelkruid vertonen een bijzonder stijlenmerk, halfweg is een vreemde kromming, een breukplaats, die bij de vruchtrijping

uitgroeit tot een haak waardoor de talrijke deelvruchtjes in grote aantallen aan onze kleren blijven haken (= uitwendige verspreiding door dieren, en in het jargon = epizoöchorie).

Bij deze soort hier zien we een ander fenomeen. De stijl groeit ook uit, maar verlengt en krijgt talrijke fijne haartjes waardoor een soort lange pluim ontstaat, goed gelijkend aan de pluimstaart van de vruchtjes bij Bosrank (*Clematis vitalba*). Onze *Sieversia* is een plant uit de Noord-Amerikaanse prairie, en deze pluimen zullen ongetwijfeld helpen bij de windverspreiding (= anemochorie) over deze boomloze vlaktes.

Thymus pulegioides, Grote tijm (Lipbloemenfamilie, Lamiaceae)

De laatste plant die we bespreken is er een van de eetbare groep, een tijm met hoge geurkwaliteit.

In de sortaanduiding herkent u opnieuw de veelgebruikte uitgang *-oides*, met als betekenis lijkend op (in dit geval) *Pulegium*, een plant die nauw verwant is met Munt.

Carl Linnaeus beschreef deze soort in 1753 dan ook als een soort van het genus Munt (*Mentha*), meer bepaald een soort die vanouds (ook bij Dodoens) in het Latijn als *Pulegium* en in het Nederlands als Polei werd (en nog wordt) aangeduid. En zoals vaak gebruikte Linnaeus een oude genusnaam als sortaanduiding, dus Polei werd *Mentha pulegium*.

In dit *pulegium* herkent u het woord *pulex*, Latijn voor vlo, en dat verklaart een van de alternatieve namen van Polei, namelijk Vlooienkruid. De bestrijding van vlooiën was vroeger een zeer noodzakelijke behandeling, waarvoor meerdere kruiden in aanmerking kwamen, met andere woorden aan ons Nederlandse woord Vlooienkruid beantwoordden vroeger diverse Latijnse namen. Momenteel is het gebruik van de Nederlandse naam Vlooienkruid beperkt tot het genus *Pulicaria* (waarin u weer *pulex* herkent !), met bij ons de inheemse soort Heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica*).

Tenslotte, lijkt deze tijmsort op de Polei ? Enigszins wel, en meer dan de meeste andere soorten tijm, daarom kunnen we Carl Linnaeus volgen in zijn naamgevende actie.

Gentse Feesten in de Plantentuin

Thema's gratis rondleidingen

Zon 15 juli: planten uit Amerika

Ma 16 juli: morfologie voor dummies

Di 17 juli: bijbelse planten

Woe 18 juli: vezelplanten

Do 19 juli: waterplanten, natte voeten ...

Vrij 20 juli: alles is eetbaar, tenminste éénmaal. Over risicoplanten!

Za 21 juli: algemene rondleiding in het Gents dialect

Zon 22 juli: blijf van mijn lijf

De rondleidingen, van 14.30 uur tot 16 uur, starten onder de luifel aan de ingang van het hoofdgebouw.

Nocturnes

Op zaterdag 21 en zondag 22 juli zijn er avondrondleidingen van ongeveer 1 uur. Vertrek tussen 20 en 21 uur aan het Palmarium.

Woensdag 18 juli: kinderworkshop "creatief met plantenmateriaal"

In de Plantentuin is er op woensdag 18 juli van 14u30 tot 16 uur voor kinderen van 6 tot 12 jaar een workshop onder de noemer: '**creatief met plantenmateriaal**'. Dit jaar is het thema "kleur bekennen".

Eerst zoeken we in de Plantentuin kleurrijke bladeren en bloemblaadjes, en daar maken we op een stuk katoen een tekening. Met een hamer (meebrengen en liefst gemerkt) gaan we kloppen tot ze 'kleur bekennen'. De gekleurde stof nemen we mee naar huis (en ook de hamer).

Om het beheersbaar te houden is het aantal deelnemers beperkt tot 25. Vooraf inschrijven is noodzakelijk en kan via e-mail "karel@aol.be" of telefonisch 09 222 73 72.

De deelname bedraagt 5 euro per kind, te betalen bij de aanvang van de workshop op 18 juli.

Zondag 22 juli: Kleinschalige plantenruil

Van 14u30 tot 17 uur kan je in de Plantentuin een plant komen ruilen. Het is ruilen in de zin dat er niet betaald wordt. Wie een (of meerdere) plant(en) brengt en aan de ruiltafel toevoegt mag een (of meerdere) plant(en) van ongeveer dezelfde waarde meenemen.

Om het kleinschalig te houden wordt het aantal aangebrachte planten (en dus ook meegenomen planten) beperkt tot maximum vijf.

Met koffie of pint kunnen we nog even napraten en misschien ook even verast worden door een originele aanwinst.

Zondag 22 juli van 14u30 tot 17 uur: EHBD (of : eerste hulp bij determinaties)

Op welke manier kan dat ? Zeer eenvoudig !

Thuis, in de tuin, of ergens onderweg naar uw werk heeft u een een rare plant gezien, die vreemde bloemen vormt, en u weet absoluut niet waar die vandaan komt, of tot welke soort deze plant behoort.

U brengt een takje van deze plant mee, en in het Palmarium is een expert aanwezig die voor u de naam van die plant opzoekt. U kan verder nog meer nuttige informatie krijgen, over eetbaarheid, giftigheid, levensduur, groeivorm, enz., natuurlijk in de mate van de beschikbaarheid van gegevens.

Kamerplanten, snijbloemen, foto's of andere afbeeldingen komen ook wel in aanmerking, maar door de omvang van het mogelijk aantal soorten kan een oplossing iets moeilijker (tot onmogelijk) te vinden zijn.

We hopen om een mooie lijst van interessante planten bijeen te krijgen, en als dat lukt dan komt er een verslagje in ons tijdschrift.

Zaterdag en zondag 21 en 22 juli: Tweedehandsbeurs van boeken over planten

Tijdens de nocturnes, op zaterdag en zondag van 20 tot 22 uur, en op zondagmiddag van 14u30 tot 17 uur is er in het Palmarium een tweedehandsbeurs met boeken over planten, tuinen en landschappen (met medewerking van Oxfam Solidariteit).

Een unieke gelegenheid om onze visie over de plantenwereld een beetje te verruimen!

Planten in de Zoo !

Vorig jaar hebben diverse leden van de Vereniging van Botanische Tuinen en Arboreta (VBTA) activiteiten opgezet specifiek voor vrijwilligers van andere aangesloten tuinen of arboreta, om onze dank concreet uit te drukken voor deze onmisbare schakels in de werking van onze organisaties.

Een van die activiteiten was georganiseerd als een rondleiding in de welbekende dierentuin van Antwerpen (lid van VBTA !), maar een voor de Zoo zeer ongewone rondleiding, met name over de beplantingen in de Zoo en de vele onvermoede problemen die daar bij komen kijken. Meerdere van onze vrijwilligers hebben deelgenomen aan die bewuste botanische wandeling, en hun groot enthousiasme bij de terugkeer heeft me overtuigd om deze wandeling ook voor de Vrienden aan te vragen.

En, de verantwoordelijke persoon voor de beplantingen, Ludo Soulliaert, heeft zich bereid verklaard om voor onze Vrienden deze unieke wandeling te herhalen, als vrijwilliger, op een vrije dag. Van harte een zeer grote DANK aan Ludo !!!

Deze wandeling zal starten op zaterdag 2 augustus, om 10 u.

We verzamelen aan de ingang van de Zoo, buiten, vlakbij het Centraal Station, en dan gaan we samen naar binnen met een groepsticket.

's Middags zijn er diverse mogelijkheden om een lunch te gebruiken, en daarom hebben we deze opties vrij gelaten voor onze deelnemers.

Na de middag kan u verder genieten van uw bezoek aan de Zoo (open tot 19 u !), met daarna een bezoek aan de stad Antwerpen, zoals u zelf wenst.

Praktisch : zaterdag 25 augustus

Om 10 u verzamelen in Antwerpen, buiten bij de ingang van de Zoo, waar u elk een deel van het groepsticket ontvangt.

Van 10 u tot 12 u = "botanische" wandeling in de Zoo, o.l.v. Ludo Soulliaert.

Daarna vrije lunch, en vrij bezoek aan de dieren van de Zoo.

(en 's nachts kan u nog even in de straten verdwalen...)

Inschrijving door betaling van 27 Euro op ons rekeningnummer BE21 0011 1921 5403 van De Vrienden van de Plantentuin, Gent.

Opgepast : er kunnen *maximaal 30 personen* deelnemen.

Daarom, vooraleer uw betaling uit te voeren, graag contact nemen met de secretaris Ferdinand Cobbaut, 0497 84 88 82.

Inschrijving ten laatste op 3 augustus !

Een echte tuinman is als onkruid, niet uit de tuin weg te krijgen

J. Botanicus, De Volkstuin, 2007

Op wereldreis in een groentetuin

Zondag 9 september 2012

Gobo, chufa, yakon, mauka, mashua, zoete aardappel, apios, oca, chinese yam!

Zijn we op de kleurrijke markt van Brussel Zuid, in een exotisch geurende winkel in Matonge of in de Sun Wa supermarkt?

Een bezoek aan de groentetuin van ons lid Frank Van Keirsbilck is een wereldreis in Scheldewindeke. Op een middelgroot perceel zaait, stekt en plant hij groenten waar we nog niet van gehoord hebben, laat staan dat wij ze al gezien of geproefd hebben.

Tijdens ons bezoek vertelt hij met een aanstekelijk enthousiasme het wel en wee van zijn bijzonder tuinieren, de selecties die hij doet om onder andere de vorstgevoeligheid te verminderen, de uitwisseling van zaad of plantmateriaal met gelijkgezinden over de continenten heen.

Frank is bereid gevonden om ons te ontvangen op zondagnamiddag 9 september.

Praktisch

- Plaats en uur van afspraak:

Ofwel aan de Plantentuin om 1u45 uur waar mogelijkheid is met private wagens mee te rijden, of bij Frank, Wijschoolstraat 4 te 9860 Scheldewindeke (een boerderijtje palend aan de wijschool) om 1u30.

- Omdat de paden tussen de percelen smal zijn moeten we het aantal bezoekers beperken tot 15.

Inschrijven is daarom noodzakelijk en kan bij Karel of Hilde per telefoon 09 222 73 72 of email "karel@aol.be". Gelieve uw keuze van de plaats van afspraak mede te delen en of je wenst mede te rijden. Inschrijvingen tot uiterlijk 10 augustus.- De inschrijving wordt definitief nadat ze bevestigd werd, en na betaling van 5 euro per persoon op rekening van de Vrienden (zie pag. 46)

.- Aangepast schoeisel voorzien voor een groentetuin.

Paddenstoelen in de Gulke Putten, en B&B in de Tuin van Maurice

Met deze uitstap worden twee West-Vlaamse favorieten verenigd en herbezocht. Onze vorige kennismakingen dateren trouwens van eeuwen geleden, en voor de ene plaats waren het tijdstip en het onderwerp verschillend, en de tuinen van Maurice zijn zelfs een beetje van plaats veranderd, vandaar dit reisje naar het Houtland van West-Vlaanderen.

's Morgens worden we verwelkomd aan het natuurreservaat "Gulke Putten", dat nu in beheer is door Natuurpunt.

Meer dan 40 jaar geleden zijn hier de laatste restanten van heischaal grasland herontdekt en vooral onder de stimulus van Herman Stieperaere als natuurreservaat in beheer gebracht. Deze schrale graslanden kenmerken zich door een opvallend voedselarme bodem en eerder hoge waterstand met kwelzones. Her en der zijn door bouw- en afbraakwerkzaamheden kalkrijke stukjes ontstaan. Deze bijzondere omstandigheden bieden de nodige ecologische voorwaarden voor de aanwezigheid van een zeer bijzondere flora en mycoflora.

En precies deze rijke mycoflora wordt het topic van onze wandeling, waarbij we onder de zeer deskundige leiding van Mieke Verbeken een didactische uitleg zullen krijgen over de prachtige en ongemeen boeiende wereld van onze paddenstoelen.

Na de eenvoudige warme lunch (het kan koud zijn, eind september !) stappen we terug op de bus en rijden we richting Oostkamp, waar we worden opgewacht door Maurice Vergote.

Ook weer lang geleden hebben we met de Vrienden een eerder bezoek gebracht aan de vroegere plantenkwekerij van Maurice. Op de huidige locatie (1,5 ha, een ex-koeienweide !) zijn er de fenomenale borders te bewon-

deren, met grote en kleine massieven gevuld met honderden soorten en cultivars van vaste planten. Ik ben vooral benieuwd naar de late bloei van herfst- en nazomerbloeiërs, die ook voor onze tuinen een interessante aanwinst kunnen betekenen.

Voor de liefhebbers : Maurice heeft de oude hoeve omgebouwd, en 4 kamers zijn nu beschikbaar als een charmante Bed & Breakfast.

Bij Maurice nemen we afscheid met een drankje, inbegrepen in de prijs.

Praktisch : zondag 30 september

Vertrek om 9.30 u stipt, aan de P&R parking, Land van Rodelaan, Gentbrugge

Aankomst Wingene omstreeks 10 u.

Paddenstoelenwandeling o.l.v. Mieke Verbeken, tot 12 u.

Lunch ter plaatse in een brasserie, met soepje, spaghetti, en 1 drankje inbegrepen

13.45 u vertrek naar De Tuin van Maurice.

Aankomst Oostkamp omstreeks 14.15 u.

Rondleiding in de tuin door Maurice Vergote, en daarna vrije wandeling tot omstreeks 17 u (afhankelijk van de weersomstandigheden).

Terugkeer naar Gent, en aankomst in de Ledeganckstraat ten laatste om 18 u.

Inschrijving door betaling van 54 Euro op ons rekeningnummer BE21 0011 1921 5403 van De Vrienden van de Plantentuin, Gent.

Opgepast : er kunnen *maximaal 30 personen* deelnemen.

Daarom, vooraleer uw betaling uit te voeren, graag contact nemen met de secretaris Ferdinand Cobbaut, 0497 84 88 82.

Plant van de maand = Sempervivum

Voor de komende maand(en) hebben we onze keuze laten vallen op een goed bekende plantengroep, de Sempervivums, waarvan de meest bekende wellicht *Sempervivum tectorum* zal zijn. Twee “volksnamen” zijn voor deze plant in omloop, Huislook en Donderblad. Beide namen verwijzen naar het (oude) gebruik om rozetten van deze soort op de pannen van het dak aan te brengen. In de “boekjes” lees je dan dat de plant zou beschermen tegen blikseminslag...

Sempervivum is wel meer dan één soort, en meer bepaald omvat het genus ongeveer 50 soorten. De soortsbegrenzing is wel behoorlijk vaag, er zijn diverse en erg verschillende meningen gepubliceerd. Wat meer is : de soorten vormen zeer gemakkelijk kruisingen, ook in de natuur, en die kruisingen kunnen zelf ook weer verder terugkruisen. Het verklaart ook wel een deel van de grote vormvariabiliteit die we bij de talrijke cultivars terugvinden.

Hun natuurlijk areaal is beperkt tot de bergen en de rotsgebieden van Europa tot de Kaukasus, NW & C Rusland, Turkije, Iran, en het Atlasgebergte in Marokko. Sommige soorten groeien bijeen en dicht bij elkaar op dezelfde rotsen (en vormen daar hybriden), andere soorten leven geïsoleerd (en zullen alleen in een tuinomgeving kruisingen vormen). Sommige soorten hebben een breed areaal (en kruisen met veel andere soorten), andere soorten hebben een zeer beperkt areaal (en hebben weinig of geen andere soorten in hun buurt).

Alle soorten vormen kleine rozetten, minder 10 cm diameter, en sterven af na de bloei en vruchtzetting (= monocarpisch). Intussen hebben ze echter uit hun okselknoppen dunne, draadvormige uitlopers gevormd die aan de top uitgroeien tot een nieuw rozet. Zo verkrijgen we het typische plakkaatvormende beeld van een *Sempervivum*. Zoals het hoort is er ook één uitzondering, *Sempervivum heuffelii*, een soort uit de Balkan. Deze plant

vormt niet de zo typische dunne uitlopermpjes, maar vormt grote dochterrozetten die zeer dicht tegen het moederrozet aanliggen en zo samen een zware, dichte klomp vormen.

De bloei is zeer opvallend. Het centrum van het rozet groeit uit tot een stevige bloeistengel met daarboven een reeks stervormige, veeltallige bloemen, in meestal lichte pastelkleuren. Veeltallige bloemen zijn eerder ongewoon in het Plantenrijk, en het gaat hier echt om véél : elftallig en twaalftallig komen het meest voor, maar exemplaren kunnen gaan tot 16-tallig. Hierdoor onderscheiden ze zich eenvoudig van andere genera (*Sedum*, *Rosularia*) uit de Vetplantenfamilie (Crassulaceae), die ook wel rozetten met vlezige bladeren kunnen vormen. Op de Canarische eilanden groeien veel soorten van het gelijkaardig genus *Aeonium*, met eveneens veeltallige bloemen, maar met veel grotere rozetten.

Tot voor kort werd vaak een tweede genus, *Jovibarba* (letterlijk : Baard van Jupiter) onderscheiden voor een klein aantal morfologisch afwijkende soorten, met zestallige (!) bloemen, en met de kroonbladen opgericht tijdens de bloei (dus niet stervormig uitgespreid) en met een gefranjerde rand. Uit recent onderzoek komt duidelijk naar voor dat dit groepje toch sterk genest zit binnen *Sempervivum*, dus *Jovibarba* verdwijnt en wordt opgenomen in *Sempervivum* als een subgenus. Interessant is het feit dat men hybriden kent tussen soorten van *Sempervivum* en *Jovibarba*, zogezegde “intergenerische” hybriden (x *Jovivum*), wat nogmaals wijst op de zeer nauwe verwantschap.

Waar in de Plantentuin ?

Op de Rotstuin groeien nu 12 soorten (terug te vinden in looplijst van de Rotstuin, in dit nummer). In de Mediterrane afdeling is één soort van het subgenus *Jovibarba* aanwezig, *Sempervivum heuffelii*, een soort die reeds is vermeld omwille van haar afwijkende groeivorm.

In de loop van de zomer zullen zeker enkele van deze soorten tot bloei komen, de bloeiperiode is vrij lang, dus u kan ze hier op de Rotstuin komen bekijken en bewonderen, onze Planten van de Maand...

Thema's van rondleidingen in de Plantentuin

Algemene rondleiding in het Gentse Dialect (1 juli 10 uur)

Rondleideinge in 't gens dialect in den botenicken hof.

Me goan probeire ulder 't ien en 't ander te vertellen over de plaantsjes en de buumen. Tot tons hein.

Planten uit Amerika (15 juli 14u30 uur)

Bitterzoet heeft in Amerika vele broers en zusjes, zoals aardpeer, aardappel en tomaat. Wie kent nog een paar van hun familieleden?

Zonnebloemen, goed geïntegreerde vreemden wat zullen we er mee doen?

Zelfs onze roodborstjes en mezen houden van hun gebroken zaden.

Bloemblaadjes van dikke en andere Dahlia's kunnen onze zomersalades kleuren en indianen gebruikten de knollen als voedsel.

Morfologie voor dummies (16 juli 14u30)

Planten in al hun *vormen* : een inwijding.

Hoewel een eenvoudig bouwplan: wortel, stengel en blad, vertonen planten toch een verbluffende vormenrijkdom. Studie en beschrijving hiervan zijn het onderwerp van de morfologie. Kom en zie!

Algemene rondleiding in het Gentse dialect (21 juli 14u30)

Kweet een beetje van tien en van tander en kzal da vertèllen.

Den hof van den unief is vree scheune, en ge kunt er altijd wel een schuune blome zien, of een plante die iets specials hé. Veur iederien toegankelijk. Iederien welkom.

Blijf van mijn lijf (22 juli 14u30))

Verdedigingsstrategieën van planten

Planten zijn in staat om zichzelf op geavanceerde manieren te verdedigen:

- De doe-het-zelf strategie: door mechanische barrières en giftige stoffen tegen planteneters.
- De lijfwachtstrategie: door samen te werken met o.a. carnivore insecten, hun bodygards

Lidgeld 2012 (geldig voor een gezin)

Lid	11 euro
Beschermend lid	15 euro
Steunend lid	25 euro

Te betalen op rekening BE21 0011 1921 5403 van de Vrienden van de Plantentuin Gent, p/a Willy Maststraat 51 9032 Wondelgem, met als vermelding "lidgeld 2012" en "naam van het lid".

Wil a.u.b. de naam en het adres van het lid vermelden, indien deze verschil-
lend is van de betalende persoon. Beste dank.

Meerjarig lidmaatschap

Een meerjarig lidmaatschap is mogelijk (inflatie-bestendig!) onder de voorwaarden hieronder beschreven (warm aanbevolen)

Lid, 5 jaar	50 euro
Beschermend lid, 5 jaar	75 euro
Steunend lid, 5 jaar	125 euro

Lidmaatschap voor het leven (vanaf 50 jaar)

Lid voor het leven	200 euro
Beschermend lid voor het leven	350 euro
Steunend lid voor het leven	550 euro

Men kan ook lid worden door aankoop van het boek 'Planten-Odysee', inclusief een waardebon voor lidmaatschap, aan de prijs van 15 euro (+ 4 euro verzendingskosten). Dit bedrag kan overgeschreven worden op de rekening van Vrienden Plantentuin met vermelding 'Planten-Odysee'.

Ik noteerde 13 oktober al in mijn agenda.

En jij?

De Vrienden bouwen een feest in de Plantentuin

Zaterdag 13 oktober 2012

Thema: Amerika

**Rondleidingen, voordracht,
aperitief, feestmaal, zoektocht.**

**Nadere inlichtingen in het
septembernummer**

Nu bloeiend in de Plantentuin
Sempervivum tectorum (zie p. 96)

DIGITAAL PRINT CENTER

Specialist in grote volumes

Elke soort van afwerking
Snel en verzorgd werk
Kopiëren van hoogstaande kwaliteit

☎ 09 245 02 25
✉ Info@atlascopy.be
🌐 www.atlascopy.be

Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang 31 - nr. 2 - juni 2012
ISSN - 0777 - 8821
v.u. Paul Goetghebeur
K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Afgiftekantoor Gent 1
Erkenningsnummer P 608175

België-Belgique	
P.B	
3/6124	9000